

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Šarlota Jiroušková

Režim oddělených jmění manželů

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 12. 03. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 130 264 znaků včetně mezer.

Šarlota Jiroušková

V Praze dne 12. 3. 2024

Poděkování

Tímto bych chtěla upřímně poděkovat prof. JUDr. PhDr. Davidu Elischerovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, cenné rady a především za velmi přínosné hodiny výuky, které mě vždy ještě více motivovaly ke studiu a dalšímu zájmu o právo. Děkuji také svému manželovi a celé rodině za to, že při mně stojí v průběhu celého studia a podporují mě v cestě za vysněným cílem.

Obsah

Úvod.....	1
1. Společné jmění manželů	3
1.1. Vymezení pojmu a jeho charakteristické znaky.....	3
1.2. Vznik SJM a zákonné výjimky	4
1.3. Co řadíme do SJM.....	6
2. Režimy společného jmění manželů.....	7
2.1. Zákonný režim SJM	7
2.1.1. Aktiva	8
2.1.2. Pasiva.....	9
2.2. Smluvený režim SJM	10
2.2.1. Smluvní typy režimu smluveného	11
2.3. Režim založený rozhodnutím soudu	12
3. Režim oddělených jmění manželů	14
3.1. Historie právní úpravy ke vzniku „oddělených jmění“	15
3.1.1. ABGB (1811)	15
3.1.2. Zákon o právu rodinném (1949).....	16
3.1.3. Občanský zákoník (1964).....	16
3.2. Právní úprava režimu oddělených jmění v OZ.....	18
3.2.1. Vznik a právní forma smlouvy	18
3.2.2. Subjekty	20
3.2.2.1. Snoubenci.....	20
3.2.2.2. Manželé.....	21
3.2.3. Obsah a limity.....	22
4. Smlouva o režimu oddělených jmění v exekučním řízení	28
4.1. Účinnost smlouvy o režimu oddělených jmění ve vztahu k ochraně třetích osob	28
4.2. Dluhy v režimu oddělených jmění v průběhu exekučního řízení.....	30
4.2.1. Smlouva zapsaná v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu.....	32
4.2.2. Smlouva nezapsaná v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu	34
4.3. Dluhy v zákonném režimu v průběhu exekučního řízení.....	37
4.4. Shrnutí právních účinků režimu oddělených jmění a zákonného režimu	38
5. Smlouva o režimu oddělených jmění v pozůstalostním řízení	40
5.1. Obecně k nabývání jmění po zemřelém	40
5.2. Právní účinky smlouvy o režimu oddělených jmění	41
5.3. Právní účinky zákonného režimu	42
5.4. Režim oddělených jmění vs. zákonný režim.....	43

6. Zhodnocení právní úpravy	46
Závěr	48
Seznam zkratek	50
Seznam použitých zdrojů.....	51
Abstrakt.....	55
Abstract	56

Úvod

Diplomová práce se zaměřuje na téma režim oddělených jmění manželů. Jedná se o významný institut rodinného práva, konkrétně manželského práva majetkového, který na principu smluvní autonomie umožňuje úpravu majetkových poměrů v manželství odlišně od režimu zákonného, s účinky vedoucími k oddělenosti jmění manželů.

V naší společnosti představuje manželství stále velmi významný a využívaný institut jistoty a stability, který existuje v různých podobách od nepaměti.¹ Je patrné, že jeho účel a podoba prošly podstatnými změnami v závislosti na potřebách společnosti a jejího vývoje v čase. V současné době je institut manželství opět odrazem aktuálních událostí a musí reagovat na nově vznikající problémy, které zajisté ovlivňují související i jiné právní instituty. Z vývoje posledních let je třeba zmínit odraz pandemické krize, jež zahýbala se statistikami uzavřených, rozvedených, nebo bohužel i z důvodu smrti zaniklých manželství. Následkem této krize došlo mimo jiné ke zhoršení finanční situace podniků, zadlužení mnoha osob a vzniku dalších ekonomických a rodinných problémů. Problémů, které ovlivňují osobní i majetkové poměry (nejen manželů) v rodinách. V této souvislosti se stává jedním z možných řešení nastalé ekonomické a rodinné situace také sjednání manželské majetkové smlouvy mezi manželi (případně snoubenci), například právě smlouvy o režimu oddělených jmění. Na základě této manželské smlouvy dochází k zajištění individuální úpravy jmění manželů s právními účinky dopadajícími do mnoha oblastí.

V současnosti se ke sjednání manželské smlouvy uchylují především rozvedení lidé, kteří mají vlastní (často nemilé) zkušenosti s rozdělením majetku a vypořádáním společného jmění manželů v předchozím vztahu, a proto nově volí cestu dohody se snoubencem již před svatbou (nebo poté v manželství).² Dále tak činí také osoby, které podnikají a chtějí zachovat majetek rodiny v bezpečí. Možných důvodů vedoucích k uzavření manželské smlouvy je však mnohem více.

Ze statistik vedených Notářskou komorou České republiky vyplývá, že v průběhu roku 2022 došlo k uzavření 9712 manželských smluv, což vzhledem k počtu uzavřených manželství, pohybujících se kolem 50 000 nově uzavřených manželství ročně, představuje existenci manželské smlouvy cca u každého pátého manželského páru. Účinností manželské majetkové smlouvy, tedy i smlouvy o režimu oddělených jmění, dochází k úpravě práv a povinností ke jmění každého

¹ BRTNÍKOVÁ, Marta. Svět muže, ženy a jejich dětí. Praha:Horizont, 1991. str. 145-147

² Notáři: Manželskou smlouvu loni podepsalo 9712 párů, meziročně o 1042 méně. České noviny [online]. 2023, 18. 1. 2023 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2313021>

z manželů, kteří tak mají „předem jasno“ o rozdělení majetku a dluhů za trvání manželství, případně i po jeho zániku.³

Cílem diplomové práce je analýza institutu režimu oddělených jmění manželů v kontextu právní úpravy manželského práva majetkového a jeho režimů v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. V rámci dílčího cíle podá práce základní přehled o historickém vývoji právní úpravy manželského práva majetkového směrem k vývoji režimu oddělených jmění v platné a účinné právní úpravě. Důležitou součástí práce představuje vymezení praktického významu a dopadu pořízení manželské smlouvy zakládající režim oddělených jmění manželů v exekučním a pozůstalostním řízení (se zohledněním právních účinků při zápisu smlouvy do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu). Pro patrnější přínos založení režimu oddělených jmění je reflexe účinků oddělených jmění také komparována s právními účinky plynoucími z existence společného jmění manželů v zákonném režimu, tedy režimu, ve kterém manželské majetkové smlouvy pořízeny nejsou. Především se práce snaží získat odpovědi na tyto otázky: Jak vzniká režim oddělených jmění a co je jeho obsahem? Jaké jsou jeho zákonné limity? Jak se liší od ostatních manželských majetkových režimů? Kdo je oprávněn k uzavření této smlouvy? Jaké jsou hlavní výhody oddělenosti jmění manželů?

Nakonec si práce klade za dílčí cíl zhodnotit právní úpravu a nabídnout další pohled na tuto problematiku de lege ferenda.

Téma diplomové práce jsem si zvolila z vlastního zájmu o hlubší pochopení výhod režimu oddělených jmění manželů jako poměrně krátce existujícího institutu, který může být mnohým neznámý, a zároveň z důvodu jeho aktuálnosti v souvislosti s událostmi posledních let. Novost tématu je patrná především v oblasti odborné literatury, která se jeví spíše nedostatečná, jelikož režim oddělených jmění řeší často velmi okrajově až základně. Nejvýznamnější a zároveň poměrně aktuální zdroje představují publikace „*Společné jmění manželů*“ od J. Psutky a dílo K. Svobody „*Společné jmění manželů a exekuce*“ týkající se problematiky společného jmění manželů v exekučním řízení. Dále existuje řada dalších literárních děl, které jsou spíše staršího vydání, pojící se především k předchozí právní úpravě, a pro účely diplomové práce zajišťují doplnění kontextu právní úpravy v OZ. Zásadní je tedy použití komentářové literatury, odborných článků, případně také judikatury z této oblasti, které je zatím spíše menší množství.

³ Notáři: Manželskou smlouvu loni podepsalo 9712 párů, meziročně o 1042 méně. České noviny [online]. 2023, 18. 1. 2023 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2313021>

1. Společné jmění manželů

Za účelem správného uchopení a zpracování zvoleného tématu diplomové práce považuji za důležité nejprve teoreticky přiblížit institut společného jmění manželů. Jedná se o výchozí pojem manželských majetkových režimů, konkrétně režimů společného jmění manželů. OZ rozlišuje tři režimy společného jmění manželů, a to režim zákonný, režim smluvený a režim založený rozhodnutím soudu (§ 708 odst. 2 OZ).

Právní úprava společného jmění manželů se jako ostatní instituty vyvíjí v každém státě v závislosti na právní kultuře, zvyklostech a tradicích společnosti. Otázkou při vzniku nové soukromoprávní úpravy v OZ bylo, jakým způsobem by se mělo přistupovat k majetkovým otázkám manželů, jestli zakotvit obligatorně existenci majetkového společenství nebo vznik SJM ponechat na vůli manželů. Vymezení vzniku a rozsahu společného jmění je nezbytné pro jeho regulaci právním režimem, výkon práv a povinností a rovněž k zajištění ochrany třetích osob. Zákonodárce stanoví, zdali a k jakému okamžiku budou manželé nabývat jmění do majetkového společenství, a zda a co se stane předmětem výlučného jmění každého z manželů.⁴

1.1. Vymezení pojmu a jeho charakteristické znaky

Institut společného jmění manželů tvoří jednu z nejvýznamnějších součástí manželského majetkového práva vymezeného v části druhé, hlavě I, díl 4, oddíl 2, konkrétně § 708–753 OZ. Tento oddíl zakotvuje převážnou část právní úpravy majetkových práv a povinností mezi manželi. Většina ustanovení oddílu je věnována právě společnému jmění manželů, dále několika zvláštním ustanovením o bydlení manželů a také proti domácímu násilí.⁵ Nemnoho dalších institutů týkajících se manželských majetkových poměrů nalezneme systematicky zařazených v jiných souvisejících částech OZ z důvodů logického uspořádání.⁶ Jedná se např. o postavení manžela v pozůstalostním řízení (zařazeného v úpravě dědického práva), náhradu škody a nemajetkové újmy mezi manželi, vyživovací povinnost mezi manželi a další.⁷

Společné jmění manželů vymezuje vzájemný vztah manželů k majetku (aktiva), ale také k dluhům (pasiva). Zákonodárce zde úmyslně použil pojmu „jmění“ k zajištění širšího rozsahu institutu. „Jmění“ na rozdíl od pojmu „vlastnictví“ zahrnuje také vztah osob a dluhů, nikoli jen souhrn aktiv (§ 495 OZ). Je tedy vhodné zmínit, že pokud by manželé neměli žádný majetek, ale

⁴ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 55-57. ISBN 978-80-7357-597-7

⁵ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 4. ISBN 978-80-7400-565-7

⁶ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, str. 310. ISBN 978-80-7208-922-2

⁷ § 708 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

pouze existující dluhy, stále by se hovořilo o existenci SJM, neboť zahrnuje jak aktiva, tak pasiva manželů (za předpokladu splnění kritérií v zákoně).⁸

Rovnost a existence majetkového vztahu mezi manželi představují důležité znaky SJM. Rovností je myšlena totožná účast manželů na zisku a disponování se společným majetkem, ale i možnost účasti na výkonu práv a povinností, které nejsou vymezeny prostřednictvím podílů, a to až do vypořádání SJM a jeho zániku. I přes to, že lze zákonnou úpravu společného jmění smluvně upravit, tato změna se nedotkne plynoucí bezpodílové rovnosti mezi manželi. Takto smluvně zakotvená část tak již dále neurčuje vzájemný podíl manželů k ní. Rovněž v případě odlišné úpravy správy jmění nehovoříme o vzniku podílů a založení nerovnosti v tomto smyslu, ale pouze o změně rozsahu výkonu práv a povinností manželů. Druhý charakteristický znak (v souladu s OZ) reprezentuje vznik a existence SJM pouze v manželském vztahu mezi mužem a ženou. Tedy nikoli mezi registrovanými partnery jako osobami stejného pohlaví, či dokonce mezi snoubenci, a to ani v případě jejich dobrovolného smluvního ujednání majetkových vztahů odlišně. Samotná smluvní úprava majetkových poměrů například právě mezi osobami stejného pohlaví však jistě vyloučena není, nicméně takové ujednání by u nich nevedlo k založení SJM a právním účinkům jeho existence tak, jak je tomu mezi manželi. Taková úprava by vedla pouze k existenci relativního vztahu (vztahu mezi těmito stranami smlouvy) bez dopadu na třetí osoby.⁹

Společné jmění manželů řadíme mezi věcně právní vztahy, jejichž úprava je zásadně kogentní, a proto je možné se od této úpravy odchýlit jen v mezích, které se netýkají absolutních právních vztahů (tzn. modifikace možná pouze v rámci úpravy dispozitivními právními normami).¹⁰

1.2. Vznik SJM a zákonné výjimky

Vznik společného jmění manželů je zásadně vázán na okamžik uzavření manželství mezi mužem a ženou. SJM tedy nejčastěji vzniká ex lege (ze zákona), spolu se vznikem manželství, a řídí se zákonným režimem v případě, že si manželé, popř. snoubenci, nedohodnou jinak, anebo nerozhodne jinak soud v zákonem stanovených případech. Zde je nutné doplnit, že zatímco společné jmění může vzniknout jen a pouze mezi manželi, tudíž je neoddělitelně spjata s existencí manželství a nikdy nemůže vzniknout dříve, manželství může fungovat nezávisle na SJM.¹¹

⁸ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 1. ISBN 978-80-7400-565-7

⁹ VODIČKOVÁ, Eva. Společné jmění manželů. Obchodněprávní revue. C. H. Beck, 2023, roč. 15, č. 2, str. 97-101. ISSN 1803-6554

¹⁰ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 2. 7. 2008, sp. zn. IV. ÚS 3002/07

¹¹ PSUTKA, op. cit., str. 16

Níže uvedené výjimky zakládají odlišný okamžik vzniku a existence SJM nezávisle na okamžiku uzavření manželství¹²:

Ad 1) prohlášení konkurzu na majetek dlužníka

V době trvání účinků prohlášeného konkurzu platí, že nově uzavřené manželství dlužníka nemá účinky zakládající vznik společného jmění manželů. Samotný vznik SJM je tak odložen až ke dni zániku účinků prohlášeného konkurzu (§ 276 odst. 1 InsZ).

Ad 2) smlouva o vzniku SJM ke dni zániku manželství

Snoubenci (tedy osoby v době před uzavřením manželství) nebo manželé mají možnost smluvního ujednání vzniku SJM až k okamžiku, ve kterém dochází k zániku manželství. Tato regulace umožňuje vlastní úpravu režimu jmění manželi, pokud nastane zákonem vyjmenovaná situace vedoucí k zániku manželství. K založení SJM pak dochází k okamžiku rozvodu manželství (§ 755 a násl. OZ), prohlášení za mrtvého (§ 71 odst. 2 OZ), nebo v případě smrti či změny pohlaví (§ 29 odst. 2 OZ).

Ad 3) smlouva o zřízení režimu oddělených jmění manželů

Smlouvu o zřízení režimu oddělených jmění manželů si mohou sjednat snoubenci nebo manželé (§ 716 a násl. OZ). V situaci, kdy dojde k uzavření této smlouvy mezi snoubenci, pak okamžikem uzavření manželství SJM nevzniká, ale dochází jím k účinnosti smlouvy o zřízení režimu oddělených jmění manželů. Naopak v situaci sjednání této smlouvy mezi manželi dochází ke zrušení SJM, které bylo uzavřením manželství založeno (v případě, že nenastala jedna z vyjmenovaných situací odlišného vzniku SJM), a k jeho následnému vypořádání a zániku.

Ad 4) trest propadnutí majetku

V případě, že je rozhodnutím soudu uložen trest propadnutí majetku jednomu z manželů nebo oběma, dochází výrokem o uložení trestu propadnutí majetku k zániku společného jmění manželů. SJM tak zanikne bez ohledu na to, zda trest postihuje majetek celý nebo pouze vymezenou část.

Ad 5) rozhodnutí soudu o zrušení SJM

SJM může být ze závažných důvodů zrušeno také na návrh jednoho z manželů. V případě splnění zákonných podmínek rozhodne soud o jeho zrušení.¹³

¹² PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 16-17. ISBN 978-80-7400-565-7

¹³ Tamtéž, str. 16-17

V právní teorii se postupem času vynořila otázka, zda se dá hovořit o „společném jmění manželů“ i v případě, že manželé zatím žádné společné jmění nenabyli, tedy zda SJM nevznikne až se ziskem společného majetku či dluhů manželů. K této teorii se v odborné literatuře přiklání také autorská dvojice J. Dvořák a J. Spáčil.¹⁴ Komentářová literatura k OZ naopak vymezuje, že společné jmění manželů může vzniknout i byť jen „pojmově“, tedy i v případě „neexistence jmění“ právě okamžikem uzavření manželství.¹⁵

Nakonec je na místě zmínit, že také v situaci uzavření neplatného manželství společné jmění manželů vznikne. V případě uzavření manželství (později prohlášeného za neplatné) platí právní fikce považující manželství za platně uzavřené, dokud není prohlášeno za neplatné (§ 681 OZ), tedy neuzavřené. V zájmu zachování právní jistoty je důležité zohlednit a dovozovat i vznik SJM.¹⁶

1.3. Co řadíme do SJM

Základní obsah a vymezení toho, co můžeme řadit do majetkového společenství manželů, bez ohledu na režim společného jmění manželů, nalezneme v § 708 odst. 1 OZ. Toto ustanovení stanoví, že součástí společného jmění manželů se stává vše, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů. V daném ustanovení je záměrně použit pojem „náleží“, který v tomto případě zákonodárce považoval za obecnější pojem na rozdíl od slova „patří“. Spojení „to, co manželům náleží“ má vyjadřovat skutečnost, že součástí SJM je vše, co manželé získali na základně právního důvodu odpovídajícího majetkové hodnotě předmětu, tedy veškerá práva a povinnosti s majetkovou hodnotou. Zároveň je zde zdůrazněna podmínka o vyloučení takových práv a povinností majetkové hodnoty, které jsou vyloučeny z právních poměrů. A to proto, že tyto nemůže nikdo nabyt, a tudíž s nimi disponovat, z důvodu jejich vyloučení z právního obchodu. Není tak možné, aby byly řazeny do součástí SJM.¹⁷

¹⁴ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-597-7

¹⁵ § 708 In: DVOŘÁK, Jan; ELISCHER, David; FIALA, Josef; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita; NOVÁ, Hana; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-457-6

¹⁶ VODIČKOVÁ, Eva. Společné jmění manželů. Obchodněprávní revue. C. H. Beck, 2023, roč. 15, č. 2, str. 97-101. ISSN 1803-6554

¹⁷ § 708 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

2. Režimy společného jmění manželů

Hlavním záměrem právní úpravy společného jmění manželů (se zakotvením tří režimů SJM) je snaha o úpravu majetkových poměrů v manželství aplikovatelnou na různé životní situace, které mohou nastat. Mám za to, že většina manželských párů funguje v běžném životě ve věcech majetkových „automaticky“, podle svých nastavených pravidel, a dosah právní regulace na jejich každodenní jednání v majetkových věcech si mnohdy neuvědomuje. A to především až do okamžiku, kdy nastane situace, která je donutí změnit pohled na věc a žádá si změnu dosavadního režimu SJM (např. při neshodách v rodině, příchodu nevlastního dítěte do rodiny, vzniku rizik plynoucích z podnikání, zadlužení atd.). V těchto situacích je potřebné vyhledat individuální řešení zmíněných problémů týkajících se také společného jmění manželů. Zákonodárce tak svou úpravou prakticky zasahuje do soukromoprávních poměrů až v případě řešení nastalého problému a zakotvením rozmanitých režimů SJM stanoví mantinely úpravy majetkových poměrů manželů.

Právní úprava SJM se tedy snaží reagovat na odlišné potřeby v úpravě majetkových poměrů manželů zakotvením úpravy SJM v režimu zákonném (vznikajícím ex lege), režimu smluveném, nebo režimu založeném autoritativním rozhodnutím soudu (§ 708 odst. 2 OZ). Zásadně platí, že všechny existující manželské majetkové režimy mají totožnou právní váhu a jsou stejně právně relevantní.¹⁸

2.1. Zákonný režim SJM

Zákonný režim SJM představuje „základní“ režim, jímž se řídí majetkové poměry manželů vždy (ex lege) v uzavřeném manželství, pokud si neujednali něco jiného, případně nedojde k úpravě poměrů rozhodnutím soudu. Z toho vyplývá, že pokud neexistuje smluvní modifikace (a tím zakotvený některý z typů smluveného režimu), nebo zde není soudního rozhodnutí týkající se SJM, bude podléhat obsah společného jmění manželů úpravě v zákonném režimu, a to od okamžiku uzavření manželství.¹⁹

Obsah zákonného režimu SJM je tvořen majetkem manželů (aktiva) a společnými dluhy (pasiva). Aktuální znění občanského zákoníku rozlišuje odlišné okolnosti a časový okamžik nabývání aktiv a pasiv do společného jmění manželů (§ 709 - § 710 OZ). Je tak možné, že konkrétní právní skutečnost může mít za následek vznik jak aktiv, tak i pasiv.²⁰ Správa v zákonném režimu je upravena v ustanovení § 713- § 715 OZ.

¹⁸ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 18. ISBN 978-80-7400-565-7

¹⁹ § 709 In: MELZER, Filip; TĚGL, Petr a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Praha: Leges, 2016, IV. svazek, str. 425. ISBN 978-80-7502-004-8

²⁰ SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 140-141. ISBN 978-80-7400-847-4

Rozdílná právní úprava nabývání majetku a dluhů může vést k tomu, že zatímco aktiva se stanou součástí SJM, pasiva nikoli. Tato situace by mohla nastat například v případě uzavření konkrétní smlouvy jedním z manželů (př. úvěrová smlouva), a zatímco zisk ze smlouvy by putoval do SJM, dluh náleží výlučně manželovi, který uzavřel smlouvu.²¹

2.1.1. Aktiva

Rozsah aktiv, tedy jaký majetek považujeme za součást SJM, je zakotven v ustanovení § 709 OZ. Zmíněné ustanovení vymezuje, co řadíme do SJM (pozitivním vymezením), a jaký majetek tam naopak nespadá (negativním vymezením). Zákonodárce stanoví, že do společného jmění řadíme to, co nabyt jeden z manželů nebo oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co je stanoveno v § 709 odst. 1 OZ.²²

Podmínka nabytí majetku za trvání manželství představuje časovou hranici, ve které se majetek stává součástí SJM, a to konkrétně od okamžiku uzavření manželství, po celou dobu trvání manželství až do jeho zániku. Z této skutečnosti můžeme dovodit, že věci nabyté před vznikem manželství jedním nebo oběma manželi nejsou součástí SJM a jejich právní poměry by se řídily dosavadní úpravou majetkových poměrů podle OZ (př. úprava spoluvlastnictví § 1115 a násl. OZ). Druhou podmínku tvoří nabytí majetku jedním z manželů nebo oběma. Je zajímavé, že i v případě nabytí majetku jedním z manželů, a to bez ohledu na vůli druhého nebo dokonce proti jeho vůli, řadíme obecně i tento majetek jako součást SJM, nestanoví-li zákon jinak.²³ Avšak existuje zde stále možnost druhého manžela dovolat se neplatnosti právního jednání za splnění zákonných podmínek (§ 574 a násl. OZ).

Jak bylo zmíněno výše, zákonodárce stanoví výjimku aktiv, které nespádají do SJM (§ 709 odst. 1 písm. a) – e) OZ):

- 1) věci, které slouží osobní potřebě pouze jednoho z manželů;
- 2) to, co bylo nabyto darováním, v rámci dědictví nebo odkazu jednoho z manželů (pokud se dárce nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti nevyjádřil jinak);
- 3) to, co bylo nabyto jako náhrada za nemajetkovou újmu na přirozených právech manžela/ky;
- 4) to, co bylo nabyto právním jednáním ohledně výlučného vlastnictví jednoho z manžela;
- 5) to, co bylo nabyto jako náhrada za výhradní majetek z důvodu jeho zničení, poškození nebo ztráty;²⁴

²¹ SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 140-141. ISBN 978-80-7400-847-4

²² PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 19-20. ISBN 978-80-7400-565-7

²³ MENCNEROVÁ, Kateřina. Rozvod manželství. C. H. Beck, 2020, str. 13-16. ISBN 978-80-7400-796-5

²⁴ Tamtéž

Tento výčet nepředstavuje kompletní přehled věcí vyloučených ze společného jmění. Další výjimku nalezneme například v ustanovení § 3040 OZ, které ze SJM vylučuje také to, co bylo vydáno podle právních předpisů o restituci.²⁵ Některé další výjimky nalezneme také v judikatuře, přičemž platí, že osobu, která tvrdí, že věc nespadá do SJM, tíží důkazní břemeno.²⁶

Aktuálně platná právní úprava (OZ) také výčtem zakládá, co se dále řadí jako součást SJM. V ustanovení § 709 odst. 2 OZ stanoví, že součástí společného jmění se stává zisk z výlučného majetku jednoho z manželů. Ziskem je myšlen rozdíl mezi výnosy a náklady, tedy v případě příjmů v podobě nájemného z bytu, jehož vlastníkem je pouze jeden z manželů, se součástí SJM stane částka rovnající se rozdílu mezi příjmem z nájmu a vynaloženými náklady na údržbu bytu. Také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu představují aktiva SJM, a to v případě, že se manžel stane společníkem nebo členem v době trvání manželství, a nedojde k nabytí podílu způsobem zakládajícím výlučné vlastnictví podle odst. 1 (§ 709 odst. 3 OZ). Dále i výdělek, plat, mzda, zisk a jiné hodnoty z pracovní a jiné výdělečné činnosti jsou součástí společného jmění od okamžiku nabytí možnosti manžela, který se přičinil o jejich zisk, s nimi disponovat. Nakonec i pohledávky z výhradního majetku jednoho z manželů (jež mají být součástí SJM) se jí stávají dnem splatnosti (§ 711 odst. 2,3 OZ).²⁷

Kategorii se zvláštním postavením v systematice společného jmění manželů tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti, které zároveň představuje jeden z limitů manželských majetkových smluv, a proto je systematicky přiblížen v práci až spolu s dalšími limity manželských smluv.

2.1.2. Pasiva

Nabývání pasiv, tedy dluhů, do společného jmění se řídí vlastní právní úpravou odlišnou od režimu nabývání aktiv. Pasiva se stanou součástí SJM v případě, že jde o dluhy převzaté alespoň jedním z manželů, nebo oběma, za trvání manželství s uvedenými výjimkami v § 710 písm. a), b) OZ. Aby se dluh stal součástí SJM, je nutné, aby jeho vznik, založený právní skutečností aktivního převzetí jedním nebo oběma manželi, nastal za trvání manželství, nestanoví-li zákon jinak.²⁸

Výjimku z uvedeného pravidla nabývání dluhů představují ustanovení § 710 písm. a), b) OZ. Zde zákonodárce stanoví, že součástí SJM se nestávají dluhy převzaté za trvání manželství v případě, že se jedná o dluhy týkající se výlučného majetku jednoho z manželů v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku (§ 710 písm. a) OZ). Zde je poukazováno na náklady („záporný

²⁵ § 709 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné na: www.beck-online.cz

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3070/2021

²⁷ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 2. vydání. C. H. Beck, 2023, str. 283-285. ISBN 978-80-7400-913-6

²⁸ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 42-54. ISBN 978-80-7400-565-7

zisk“) související s údržbou majetku jednoho z manželů jako majetkové povinnosti, která se neřadí jako pasivum do SJM (jde o doplnění § 709 odst. 1 písm. d) OZ). Druhou výjimku z dluhů, které se neřadí do SJM, představují dluhy vzniklé z obstarání věcí nad rámec každodenní nebo běžné potřeby rodiny jen jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela (§ 710 písm. b) OZ).²⁹ Každodenností potřeby je myšlena určitá opakovanost činnosti, která je třeba k zajištění potřeb rodiny. Běžná potřeba pak reprezentuje takovou situaci, která zásadně není významná, ale je spíše „nepodstatná“ ve smyslu, aby nemohla zapříčinit újmu nejednajícího manžela.³⁰ Naplnění právně předvídaných výjimek ve výše uvedených ustanoveních vede ke vzniku výlučného dluhu manžela, který se zavázal, nikoli tedy k dluhu, který se řadí jako součást SJM.

Je nerozhodné, v jaké době nastane splatnost dluhu, jestli již za trvání manželství nebo po jeho zániku. Tato skutečnost totiž nemá vliv na režim nabývání dluhů do SJM. I dluh splatný po zániku manželství se stává součástí SJM jako majetková povinnost se vznikem za trvání manželství.

Stejně jako splatnost funguje i navázání dluhu na splnění podmínky. V tomto případě platí, že i takový dluh, jenž byl založen za trvání manželství, ale s váznoucí podmínkou, spadá do SJM. Podmínka představuje pouze dobu splatnosti. Může se tak jednat například o slib manželů přispět dětem na budoucí nemovitost za splnění podmínky, že řádně dostudují. Vznikl by zde závazek manželského páru v době trvání manželství, nehledě na to, že by se například po pár letech rozvedli a SJM by již neexistovalo. Dluh již byl založen a jeho uhrazení (na základě splnění podmínky) by se řídilo takovým režimem jako by se stále jednalo o součást SJM.³¹

2.2. Smluvený režim SJM

Institut smluveného režimu v dnešní podobě byl ovlivněn a navázán na předchozí právní úpravu v ObčZ 1964. Zatímco ale dnes považujeme smluvený režim jako samostatný pilíř mezi majetkovými režimy, v době účinnosti ObčZ 1964 tomu tak nebylo a existoval jako pouhá smluvní odchylka od založeného zákonného režimu. Aktuální právní úprava v OZ pak zakotvuje tento režim jako svébytný, názvem režim smluvený, mající stejnou právní váhu s režimem zákonným a režimem založeným rozhodnutím soudu.³²

Smluvený režim představuje možnost smluvní modifikace společného jmění, které by se jinak zásadně řídilo režimem zákonným, nastupujícím (ex lege) okamžikem uzavření manželství.

²⁹ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 2. vydání. C. H. Beck, 2023, str. 283-285. ISBN 978-80-7400-913-6

³⁰ SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 188-191. ISBN 978-80-7400-847-4

³¹ Tamtéž, str. 178-180

³² PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 66-67. ISBN 978-80-7400-565-7

Pokud tedy mají manželé nebo snoubenci zájem, aby se jejich majetkové poměry v manželství řídily smluveným režimem, musí si jej smluvně ujednat (§ 716 odst. 1 OZ).³³ Tím dojde k založení režimu smluveného, podle vybrané smluvní varianty, a k zajištění odlišné právní úpravy společného jmění manželů, a to za podmínek stanovených zákonem.

Smluvený režim, včetně správy v tomto režimu, je upraven především v ustanoveních § 716 - § 723 OZ. V těchto ustanoveních nalezneme základní východiska právní úpravy smluveného režimu, jeho založení, obsahu, limitů a zániku, včetně jeho smluvních typů.³⁴

2.2.1. Smluvní typy režimu smluveného

Jak bylo naznačeno výše, režim smluvený se dělí do několika smluvních typů, také možností modifikací společného jmění, které mohou být v rámci tohoto režimu založeny. Hovoříme o 3 variantách smluveného režimu, a to o režimu oddělených jmění, režimu vyhražujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, a nakonec o režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu (§ 717 odst. 1 OZ).

Smlouva o zúžení společného jmění manželů umožňuje manželům nebo snoubencům vyjmutí konkrétních součástí z dosud platného režimu společného jmění manželů (nejčastěji režimu zákonného) za současného zařazení této součásti do výlučného vlastnictví jednoho z manželů, případně do podílového spoluvlastnictví obou manželů. Účelem této úpravy je snaha o vyloučení určitých věcí (doposud považovaných jako součásti SJM) ze společného jmění, nebo těch věcí, které by se společným jměním měly v budoucnu stát. Naopak smlouva o rozšíření společného jmění manželů zajišťuje postup opačný, čímž vede k zařazení zvoleného majetku, příp. dluhu, do společného jmění.³⁵

Právním jednáním zakládajícím režim vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství pak manželé nebo snoubenci zajistí posun vzniku SJM až k okamžiku zániku manželství. Účinností této smlouvy každý z manželů nakládá pouze se svým výlučným jměním, jelikož společné jmění zde neexistuje, a to až do doby některého ze stanovených důvodů zániku manželství. Okamžikem zániku manželství následně dojde ke vzniku SJM a existující jmění manželů se stane součástí nově vzniklého SJM, které se poté vypořádá. V některých aspektech dochází k podobnosti této smlouvy se smlouvou o režimu oddělených jmění. Zákonodárce pak

³³ § 716 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné na: www.beck-online.cz

³⁴ § 716 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 216-218. ISBN 978-80-7400-503-9

³⁵ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 2. vydání. C. H. Beck, 2023, str. 285-286. ISBN 978-80-7400-913-6

stanoví, že se ustanovení o režimu oddělených jmění použijí obdobně v režimu vyhrazujícím vznik SJM ke dni zániku manželství (§ 717 odst. 1 druhá věta OZ).³⁶

Smlouvě o režimu oddělených jmění se tato práce podrobně věnuje v následujících kapitolách. I přes to, že tato varianta smlouvy je systematicky zařazena mezi ostatní smlouvy umožňující modifikaci zákonného SJM, její právní úprava představuje největší odchylku v možnosti úpravy společného jmění mezi ostatními modifikačními smlouvami. Založením režimu oddělených jmění totiž společné jmění mezi manželi vůbec nevznikne nebo naopak zaniká.³⁷

V případě vzniku smlouvy o manželském majetkovém režimu dochází k uspořádání majetkových poměrů v manželství na základě ustanovení této smlouvy podle zvolené varianty režimu. Tam, kde není dána speciální právní úprava, se na tyto právní poměry aplikuje v přiměřeném rozsahu úprava obecná (§ 11 OZ).³⁸ Změna smlouvy a její zrušení je samozřejmě také možná. Pokud se strany smlouvy společně shodnou a dojdou k závěru, že jim uzavřená smlouva v tomto znění již nevyhovuje, pak lze takto zakotvený smluvený režim změnit nebo zrušit dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu (717 odst. 2 OZ).

2.3. Režim založený rozhodnutím soudu

Režim založený rozhodnutím soudu představuje samostatný režim společného jmění manželů, který umožňuje modifikaci existujícího SJM autoritativním rozhodnutím. Jedná se o modifikaci SJM, jehož úprava se řídila zákonným režimem, nebo již bylo upraveno režimem smluveným, a dokonce i SJM dříve upravené režimem založeným rozhodnutím soudu.³⁹

V praxi se jedná především o řešení situací vyžadujících změnu v uspořádání majetkových poměrů v manželství v případě, že manželé nejsou schopni se dohodnout, případně spolu odmítají komunikovat, a dojít tak k vhodnému řešení kompromisem, jakožto i v případě existence rizika vyplývajícího z jednání jednoho z páru. Především v prvním případě by dohoda manželů o uspořádání majetkových poměrů mohla spíše vést ke vzájemné harmonii, avšak ne vždy je možné zajistit změnu právě dohodou. Proto zákonodárce zakotvil možnost úpravy SJM prostřednictvím soudního zásahu. Jedná se o možnost každého z manželů obrátit se na soud s návrhem na změnu nastaveného SJM. Zásah státu do majetkových poměrů manželů je možný

³⁶ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 2. vydání. C. H. Beck, 2023, str. 285-286. ISBN 978-80-7400-913-6

³⁷ Tamtéž

³⁸ § 716 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 195-196. ISBN 978-80-7400-795-8

³⁹ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 111. ISBN 978-80-7400-565-7

pouze za předpokladu, že zájem na ochraně navrhovatele je vyšší než proti tomu stojící zájem na ochraně a nenarušování čistě soukromoprávního vztahu.⁴⁰

Návrh manžela na změnu v uspořádání majetkových poměrů v manželství je úspěšný v případě, že soud shledá závažný důvod pro změnu dosavadního uspořádání poměrů. Zákonodárce v ustanovení § 724 odst. 2 OZ stanoví, že závažným důvodem je vždy situace, kdy věřitel manželova dluhu požaduje zajištění své pohledávky v takovém rozsahu, který přesahuje hodnotu výlučného vlastnictví manžela. Dále také v případě marnotratného manžela, stejně jako v situaci, kdy manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Závažným důvodem může být také okolnost, že se jeden z manželů stane podnikatelem nebo je jako společník zavázán neomezeným ručením v právnické osobě. Zmíněný výčet není výčtem taxativním, a proto platí, že soud může shledat i jiný důvod závažným a návrhu manžela na úpravu majetkových poměrů vyhovět. Judikaturou bylo shledáno několik dalších důvodů naplňujících definici závažného důvodu. Závažný důvod představují také situace drogové či alkoholové závislosti manžela, závislosti na hazardních hrách (př. výherních automatech), dále zánik způsobilosti k právním úkonům, lehkovážnost a další jednání vykazující sobeckost manžela a jeho jednání ohrožující integritu společného jmění manželů.

Pokud je závažný důvod shledán, pak následně dochází buď ke změně rozsahu existujícího SJM nebo k jeho zrušení. Po zúžení SJM (vyloučení vymezených součástí ze SJM), případně zrušení jako celku, dojde k jeho vypořádání (§ 736 a násl. OZ).⁴¹ Zrušením SJM pak dochází k nastolení oddělných jmění, tedy založení režimu oddělených jmění rozhodnutím soudu. Účinky oddělných jmění pak trvají do doby, než dojde k obnově SJM. K obnově SJM však dojít také nemusí.⁴²

Režim založený rozhodnutím soudu lze následně změnit dohodou manželů, nebo opět autoritativním soudním rozhodnutím. Tato změna může spočívat jak v zúžení SJM, případně následného rozšíření SJM, tak v jeho zrušení, nebo v obnově zrušeného SJM. V neposlední řadě také zákon stanovuje limity, které musí soudní rozhodnutí ve věci režimu založeného rozhodnutím soudu respektovat.⁴³

⁴⁰ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 111. ISBN 978-80-7400-565-7

⁴¹ FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ Jana. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 4. vydání. Wolters Kluwer ČR, 2018, str. 61-62. ISBN 978-80-7598-120-2

⁴² § 724 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 264-267. ISBN 978-80-7400-503-9

⁴³ FRANCOVÁ, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, op. cit., str. 61-62

3. Režim oddělených jmění manželů

Režim oddělných jmění manželů představuje v českém právním řádu samostatný institut, který byl nově zaveden účinností OZ k 1. lednu 2014. Zatímco u nás se jedná o „novinku“ se vznikem z rekonifikace soukromého práva, v zahraniční právní úpravě má tento institut mnoholetou tradici.

Záměrem vzniku a zavedení režimu oddělených jmění byla především snaha o zajištění vyšší ochrany rodinného majetku v reakci na nedostatečnou možnost chránit jej institutem společného jmění. Zřízení režimu odděleného jmění zároveň tvoří účinný nástroj předcházení a řešení budoucích sporů o majetek mezi manželi, neboť umožňuje úpravu majetkových poměrů manželů včas, přehledně a především jejich vzájemnou dohodou. Můžeme tedy říci, že touto funkcí plní roli preventivního prostředku sporů.⁴⁴

Mezi laickou veřejností existují rozdílné názory a pohledy na smluvní založení režimu oddělených jmění. Mnoho lidí se obává uzavírání smluv a vznik takové smlouvy považují za počátek nedůvěry v manželství s případnou vidinou rozvodu. Možnost smluvního ujednání odlišného režimu SJM od zákonného tak nepovažují jako prevenci budoucích poměrů, ale pouze jako vypočítavost a nečisté úmysly v rozporu se smyslem manželství. I přes negativní názory některých na založení smlouvy však nelze tvrdit, že by se tito lidé ztotožnili se zákonem vymezeným společným jměním a jeho fungováním. Naopak si často neuvědomují obsah a rozsah zákonem vymezeného SJM a zpětně litují, že si neujednali jinak.

V této souvislosti je důležité zmínit posun společnosti a potřebu práva na toto reagovat. Žena i muž již bývají v dnešní době finančně samostatní a zajištění vlastním přičiněním. A tudíž možnost poskytnutí flexibilní a (nejlépe) úspěšné kariéry oběma pohlavím pro spokojený život, včetně zásluhovosti zisku z jejich činnosti, představuje základní pilíř ve společnosti. Státy se také snaží podporovat samostatnou podnikatelskou činnost, jak jen to jde, z čehož plynou další nové pozitivní i negativní důsledky. Kromě zmíněného také nemůže zůstat opomíjena stále rostoucí zadluženost domácností, která nepředstavuje malé číslo. S ohlédnutím se za těmito fakty solidární majetkové společenství mezi manželi jistě nepředstavuje ideální právní úpravu pro všechny. A proto v reakci na tyto změny bylo nutné umožnit vznik oddělných majetků mezi manželi a další smluvní modifikace SJM.⁴⁵

⁴⁴ KUČERA, Jiří. K&A. Režim oddělených jmění a jeho výhody [online]. KUČERA & ASSOCIATES. 2019 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.kuceralegal.cz/rezim-oddelenych-jmeni-a-jeho-vyhody-2/>

⁴⁵ KLEIN, Šimon. Zákonný manželský majetkový režim z komparativního hlediska. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 6/2017, str. 3. ISSN 1211-0558

3.1. Historie právní úpravy ke vzniku „oddělených jmění“

Zatímco u velkého množství soukromoprávních institutů nacházíme počátky jejich vzniku již v právu římském, u majetkového práva manželského tomu tak spíše není. Majetkové právo manželské bylo historicky pod vlivem práva zvykového, a tak přímý vliv římského práva na jeho podobu není jednoznačný tak, jak je tomu například u závazkového práva. Římské právo tedy nepředstavuje východisko pro uspořádání majetkových poměrů v manželství. Úprava poměrů majetkového práva manželského se dále v dobách od středověku (tedy v dobách po pádu západořímské říše) až do moderní historie řídila zásadně právem církevním, na což poukazuje literární historik J. Blažke ve svém díle s názvem „Majetkové právo manželské“.⁴⁶ Katolická církev uplatňovala v té době především zásadu nadřazenosti muže nad ženou a stálost manželství jako svátost, kterou by měl člověk respektovat a snažit se o její zachování.⁴⁷

3.1.1. ABGB (1811)

Základním východiskem pro úpravu manželských majetkových poměrů v „odděleném režimu“ tak představovala až kodifikace v Obecném zákoníku občanském, známém jako ABGB, z roku 1811. Jednalo se o právní úpravu sjednocující, nadčasovou a přeshraniční, platnou a převzatou na území dědičných zemí Rakouského císařství (s výjimkou Uher) až do období po 2. světové válce (do roku 1950).⁴⁸

Tato úprava sestává ze tří částí, a to dílu o právu osobním, o právu k věcem a o společných ustanoveních k právu osobnímu a právu k věcem. V dílu druhém (o právu k věcem) se nacházela také ustanovení o svatebních smlouvách. V ustanovení § 1233 ABGB zákonodárce stanovil, že vznik manželství nezakládá vznik společenství statků mezi manželi (tzn. společného majetku), k jehož vzniku bylo v té době zapotřebí jeho smluvní založení (zásadně pro případ smrti). Z toho vyplývá, že zmíněné ustanovení zakládá oddělenost majetku manželů k okamžiku uzavření manželství, tedy zakotvuje možnost nakládání s majetkem na principu režimu odděleného jmění ze zákona. Pokud tedy nedošlo k uzavření zvláštní smlouvou, tak manželé po dobu trvání manželství nabývali a vlastnili výlučný majetek, se kterým mohli volně disponovat, včetně jeho zcizení (§ 1237 ABGB). Sjednání svatební smlouvy o založení společenství statků pak mělo zásadně sloužit pro úpravu poměrů mezi manželi až pro případ smrti (§ 1234 ABGB).⁴⁹

⁴⁶ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 38. ISBN 978-80-7357-597-7

⁴⁷ HOLUB, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav; POKORNÝ, Milan: Společné jmění manželů. 2. vydání. Praha: Linde, akciová společnost, 2009, str. 16. ISBN 978-80-7201-747-8

⁴⁸ LESZAY, Lenka; TLÁŠKOVÁ, Šárka. 23. evropské notářské dny – 200 let Všeobecného zákoníku občanského (ABGB) a evropské smluvní právo. Ad Notam. 2011, roč. 17, č. 2/2011, str. 43-44. ISSN 1211-0558

⁴⁹ císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., ze dne 1. 6. 1811, Obecný zákoník občanský

Z uvedeného vyplývá, že zmíněná smlouva měla plnit funkci podobnou dnešní smlouvě o režimu vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství.

3.1.2. Zákon o právu rodinném (1949)

Právní předpis navazující na úpravu Obecného zákoníku občanského (ABGB) na našem území představoval občanský zákoník z roku 1950 (ObčZ 1950). Tento předpis však záměrně neobsahoval právní úpravu práva rodinného, přičemž došlo k současnému vzniku svébytného zákona upravujícího pouze rodinné právo, konkrétně zákona o právu rodinném. Vyčlenění úpravy majetkového práva manželského z úpravy občanského práva za současného vzniku práva rodinného mělo zajistit oproštění manželství od majetkového aspektu. Zároveň tím mělo dojít ke vzniku nového pohledu na manželství, na které již nemělo být nově nahlíženo jako na smlouvu (na rozdíl od pojetí v předchozí právní úpravě). Zajímavostí bylo, že ZoR neobsahoval ustanovení, které by odkazovalo na souvislost s občanským zákoníkem z roku 1950.

Právní úpravou ZoR došlo k odklonu od principu odděleného majetku po vzniku manželství, jenž zakotvovala právní úprava předchozí. Spolu s uzavřením manželství totiž nově docházelo k založení zákonného společenství majetkového (dále „ZSM“) a zároveň nabývání majetku získaného manželi v době uzavřeného manželství přímo do ZSM (s určitými výjimkami podle § 22 ZoR). I v této době bylo možné upravit nabývání majetku do společenství majetkového prostřednictvím smlouvy. Smluvní úprava zákonného režimu ZSM byla však možná pouze mezi manželi a nikoliv také mezi snoubenci tak, jak tomu bylo v předchozí právní úpravě. Předmětem smlouvy mohlo být pouze zúžení či rozšíření obsahu ZSM nebo odklad založení majetkového společenství ke dni zániku manželství. Ze závažných důvodů mohl soud na návrh jednoho z manželů rozhodnout o zrušení ZSM. Pokud soud dospěl k závěru, že tyto důvody jsou dány, pak došlo rozdělení majetku ze ZSM do podílového spoluvlastnictví (s rovností podílů manželů). V případě, že nebylo možné prokázat, kdo z manželů věc nabyt, pak došlo k uplatnění právní domněnky o nabytí vlastnictví mužem jako hlavou rodiny.⁵⁰

3.1.3. Občanský zákoník (1964)

Účinností zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, došlo k přesunu majetkových práv a povinností manželů opět do občanského zákoníku existujícího vedle samostatného zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině.

⁵⁰ CECHLOVÁ, Eva; TRUTNOVÁ, Jana. Historie, současnost a budoucnost institutu společné jmění manželů. Ad Notam. 2006, roč. 12, č. 2/2006, str. 46. ISSN 1211-0558

Zákonodárce v občanském zákoníku z r. 1964 (ObčZ 1964) zakotvuje nový právní institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů, který nahrazuje dřívější zákonné společenství majetkové.⁵¹ Bezpodílové spoluvlastnictví manželů (se záměrným uvedením bezpodílovosti) bylo zvoleno především k vyzdvižení trvalosti manželského svazku, v němž jsou manželé jednotní, majetkově spojení a zároveň mají rovná práva a povinnosti. Na manželství bylo totiž nahlíženo jako na rodinné společenství, kde manželé žijí společně, a proto nepřichází v úvahu vymezovat podíly na společných věcech.⁵² Podstatnou změnu nově obsažených ustanovení o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů (dále také „BSM“) v občanském zákoníku tvořila kogentnost těchto ustanovení. Kogentní ustanovení měla za následek, že na rozdíl od předchozí právní úpravy zákonného společenství majetkového, které stálo na dispozitivnosti ustanovení, nově došlo k zamezení možnosti manželů, příp. snoubenců, smluvně upravit existující majetkové společenství. V případě, že by tito uzavřeli smlouvu o úpravě svých majetkových poměrů v manželství, pak by byla taková smlouva neplatná.⁵³ Absence dohody manželů o změně rozsahu BSM v původní (nenovelizované) verzi ObčZ 1964 byla dána především rozdílnými společenskými představami té doby a odlišným vnímání rodiny a manželského svazku tehdy. Manželé se dříve měli hlavně soustavně snažit o společný rozkvět rodiny a budování jednotné fungující domácnosti, tudíž výjimka od zákonem vymezeného majetkového společenství nepřicházela v úvahu a rozhodně nepředstavovala účelnou změnu podle tehdejších představ.⁵⁴

Opětovné zavedení možnosti smluvní úpravy majetkového společenství manželů pak přineslo přijetí porevoluční novely provedené zákonem č. 509/1991 Sb. Manželé tehdy s účinností této novely mohli znovu modifikovat a nikoli zrušit (s výjimkou případů soudního zrušení BSM na návrh podnikajícího manžela), rozsah a správu společného majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví. V odborné literatuře se však uvádí, že tak mohlo být učiněno pouze s účinky do budoucna, tedy právní účinky modifikace se vztahovaly pouze na majetek nabytý manželi po účinnosti smlouvy.⁵⁵ Tím zajisté muselo dojít k vícekolejnosti právní úpravy společného majetku u konkrétních manželů a zajištění zbytečné chaotičnosti v úpravě. Později však došlo k zakotvení účinků modifikační smlouvy na veškerý existující majetek v majetkovém společenství (BSM) bez ohledu na datum uzavření smlouvy.⁵⁶ Zmíněnou novelou byl dále umožněn nový způsob smluvní

⁵¹ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 41. ISBN 978-80-7357-597-7

⁵² KRATOCHVÍL, Zdeněk. et al. Nové občanské právo. Praha: Orbis, 1965, str. 229-230

⁵³ ČEŠKA, Zdeněk; KABÁT, Jozef; ONDŘEJ, Josef; ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník – komentář. 1. vydání. Praha: Panorama, 1987, I. svazek, str. 502

⁵⁴ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 66-67. ISBN 978-80-7400-565-7

⁵⁵ BIČOVSKÝ, Jaroslav. Bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Praha: Linde Praha, 1993, str. 43. ISBN 80-85647-07-9

⁵⁶ Stanovisko pléna Ústavního soudu ČR ze dne 10. 9. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st. 2/96

modifikace spočívající ve vyhrazení vzniku bezpodílového spoluvlastnictví manželů ke dni zániku manželství (§ 143a ObčZ 1964). Zde můžeme spatřovat lehkou podobnost, nikoli ale obsahově, k dnešní úpravě varianty smluveného režimu vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství v OZ.

Zavedený institut BSM se u nás uplatňoval až do 31. 7. 1998, tedy do účinnosti novely provedené zákonem č. 91/1998 Sb. Tato právní úprava zajistila přeměnu BSM na společné jmění manželů. V případě existence BSM mezi manželi po zmíněném datu následně došlo k jeho přeměně na společné jmění manželů, a to konkrétně k 1. 8. 1998. K nově zavedenému institutu se vyjádřil také Nejvyšší soud, jenž uvedl, že přeměna bezpodílového spoluvlastnictví manželského na společné jmění manželů jistě neznamena jen změnu v názvu, ale především změnu v předmětu, rozsahu, obsahovém vymezení a možnosti zániku tohoto institutu.⁵⁷ Zákodárce nově zařadil také závazky (pohledávky a dluhy vzniklé za trvání manželství) do součástí společného jmění manželů na rozdíl od předchozí právní úpravy, která považovala za součást BSM pouze majetek.⁵⁸ Tato nová úprava dále opětovně umožňovala uzavírání modifikačních smluv mezi manželi, příp. snoubenci, kteří tak mohli společné jmění rozšířit, zúžit nebo dokonce zajistit odlišnou úpravu správy majetku. Nakonec také bylo možné, aby došlo ke smluvnímu založení SJM až ke dni zániku manželství. Na našem území byla tato úprava v účinnosti, v téměř nezměněném znění, až do závěru roku 2013, konkrétně k počátku účinnosti OZ (k 1. 1. 2014).

3.2. Právní úprava režimu oddělených jmění v OZ

Aktuální znění OZ na předchozí smluvní úpravu zákonného režimu SJM navazuje, přičemž možnosti smluvní modifikace společného jmění více konkretizuje a rozšiřuje, se současným zavedením nových institutů, například právě zavedením režimu oddělených jmění manželů.⁵⁹

Vzhledem k odlišnosti institutu režimu oddělených jmění (od ostatních variant smluveného režimu) k němu OZ dále, nad rámec ustanovení upravující smluvený režim, vymezuje dvě speciální ustanovení týkající se nakládání s majetkem a příjmů z podnikání (§ 729 a § 730 OZ), které v práci dále konkretizují.

3.2.1. Vznik a právní forma smlouvy

Majetkové poměry v manželství se řídí smluveným režimem tehdy, pokud si oprávněné subjekty takto smluvně ujednají (§ 716 odst. 1 OZ) smlouvou o manželském majetkovém režimu.

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1803/2000, Právní rozhledy, 6. 2003, str. 307

⁵⁸ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 44-45. ISBN 978-80-7357-597-7

⁵⁹ § 716 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 216-218. ISBN 978-80-7400-503-9

Zákon umožňuje alternativně výběr z několika smluvních typů režimu smlouveného, mezi něž řadí také smlouvu zakotvující režim oddělených jmění.

V případě, že se oprávněné osoby rozhodnou ke sjednání smlouvy upravující manželský majetkový režim, mohou tak učinit pouze zákonem stanovenou formou veřejné listiny (§ 716 odst. 2 OZ), zásadně prostřednictvím notářského zápisu (§ 3026 odst. 2 OZ). Pokud by byla smlouva uzavřena v jiné formě, která nenaplnuje znaky veřejné listiny, pak by se jednalo o vadné právní jednání, na které dopadá obecná úprava neplatnosti právních jednání (§ 588 OZ). Zmíněnou smlouvu by následně stihla absolutní neplatnost z důvodu narušení veřejného pořádku.⁶⁰

K sepsání notářského zápisu se od daných osob vyžaduje součinnost v podobě doložení několika dokladů a dokumentů k ověření pravdivosti sdělených informací. Je třeba uvést identifikační údaje osob, které smlouvu uzavírají (jméno, příjmení, datum narození, trvalý pobyt), dále předložit oddací list, pokud se jedná o uzavření smlouvy mezi manželi v průběhu manželství, přičemž této není z logiky věci třeba v případě, že se jedná o uzavření (předmanželské) smlouvy snoubenci. Dále je také třeba prokázat vlastnictví k věcem jako předmětu smlouvy, zejména nabývacími listinami (kupní smlouvy, darovací smlouvy, rozhodnutí o dědictví atd.), a také ocenění předmětu smlouvy, což platí také pouze pro osoby v již uzavřeném manželství. Případně je také třeba předložit existující smlouvu týkající se modifikace společného jmění manželů, pokud byla dříve mezi těmito osobami uzavřena.⁶¹

Smlouvy o manželském majetkovém režimu musí být nakonec notářem, který je sepsal, zapsány bez zbytečného odkladu do neveřejné Evidence listin o manželském majetkovém režimu, kterou vede a spravuje Notářská komora pro účely pozůstalostního řízení (§ 35a odst. 1 písm. b) Not.ř.).

Manželé se mohou dále dobrovolně rozhodnout, zda mají zájem o zapsání manželské smlouvy také do veřejně přístupného Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, který spravuje Notářská komora. Přístup do Seznamu je umožněn každému, kdo o to požádá, z čehož plynou právní účinky manželské smlouvy ve vztahu ke třetím osobám.⁶²

⁶⁰ § 716 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

⁶¹ Manželské majetkové právo. Enotar [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z: <http://www.enotar.cz/spolecne-jmeni-manzelu-predmanzelske-smlouvy/>

⁶² KLEIN, Šimon. Evidence a seznam listin o manželském majetkovém režimu. Ad Notam. 2014, roč. 20, č. 6/2014, str. 25. ISSN 1211-0558

3.2.2. Subjekty

Uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu je zákonem zásadně umožněno pouze vymezenému okruhu subjektů. Mezi oprávněné subjekty zákonodárce řadí manžele a snoubence.⁶³

3.2.2.1. Snoubenci

Ačkoli zákon neobsahuje legální definici pojmu „snoubenci“, s tímto názvem pracuje v některých dalších ustanoveních upravujících manželství, z nichž lze dovodit, že snoubence představují osoby, které hodlají uzavřít manželství (§ 656 odst. 1 OZ). Jedná se tedy o dvě nesezdané osoby odlišného pohlaví se záměrem k uzavření manželství. Pokud se snoubenci rozhodnou, že chtějí uzavřít smlouvu o úpravě svých majetkových poměrů pro účely manželství, pak hovoříme o uzavírání předmanželské smlouvy. Snoubencům je připuštěno sjednání jakéhokoli typu smlouvy smluveného režimu, s výjimkou režimu rozšiřujícího nebo zužujícího společné jmění, který zásadně sjednávají osoby s již existujícím SJM.⁶⁴

Zákonodárce nestanoví limitaci maximální doby, v níž by mělo po sjednání smlouvy dojít k uzavření manželství. Můžeme tedy říci, že snoubenci mohou uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu klidně i několik let před vstupem do manželství.⁶⁵ Právní účinky smlouvy ale začínají působit až s okamžikem uzavření manželství (§ 720 odst. 1 OZ). Smlouvy o manželském majetkovém režimu následně svými účinky vedou k úpravě společného jmění podle typu smlouvy. Pokud snoubenci uzavřou předmanželskou smlouvu zakotvující režim oddělených jmění manželů, tak tato poté svými účinky působí tak, že mezi „novomanželi“ vůbec nedojde ke vzniku společného jmění.

Problémem může být situace, pokud chtějí předmanželskou smlouvu uzavřít smluvní strany, z níž se jedna k okamžiku sjednání smlouvy nachází v uzavřeném manželství, konkrétně v rozvodovém řízení, aby poté mohla uzavřít nové manželství a pro jeho účely ujednat předmanželskou smlouvu. Řešení této situace nabízí řada možných výkladů.⁶⁶ Z aplikace prvního možného řešení lze vyhodnotit, že zásadní bude, zda se dané osoby nenachází v manželství k okamžiku účinnosti předmanželské smlouvy pojíci se právě až k okamžiku uzavření nového manželství. Pak by tato smlouva mohla obstát. Zvažovaný je také výklad řešící danou situaci neplatností právního jednání z důvodu rozporu s veřejným pořádkem, a to od počátku. Tento závěr

⁶³ § 716 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 196-197. ISBN 978-80-7400-795-8

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 195. ISBN 978-80-7357-597-7

⁶⁶ § 716 In: HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol., op. cit., str. 198-199

je založen na požadavku uzavírání smlouvy osobami snoubenců, kteří chtějí a zároveň mohou vstoupit do manželství. Z toho se dovozuje, že osoba v uzavřeném manželství nemůže být zároveň považována za snoubence a smlouva pak nemůže obstát.⁶⁷ Judikatura Nejvyššího soudu dále dovozuje neplatnost předmanželské smlouvy v této situaci také z důvodu nemožnosti plnění od počátku. Tento závěr staví na založení odkládací podmínky smluvními stranami spočívající v uzavření manželství, které zajistí účinnost smlouvy. Odkládací podmínku však od počátku považuje za nemožnou (nesplnitelnou), jelikož se bude jednat o smlouvu neplatnou z důvodu počáteční nemožnosti plnění. Svůj výklad uzavírá tvrzením, že se osoba v manželském svazku nemůže zavázat k uzavření manželství jiného.⁶⁸ K tomuto výkladu se staví i současná právní úprava (§ 588 OZ).

Podle některých autorů, kteří vyjádřili svůj názor ještě v době účinnosti předchozí právní úpravy, by se ale měla posuzovat způsobilost k uzavření manželství se způsobilostí k uzavření předmanželské smlouvy separátně.⁶⁹ Z toho vyplývá, že by překážka bránící uzavření manželství neměla být automaticky důvodem k neplatnosti předmanželské smlouvy. Výkladu o nutnosti posuzovat daná právní jednání nezávisle na sobě nasvědčuje také skutečnost, že manželství neplatné (např. z důvodu překážky obdobného svazku v zahraničí) se považuje za platné, dokud nebude za neplatné prohlášeno. I přes to však SJM v takto uzavřeném manželství s vadou vzniká a je možná také smluvní modifikace společného jmění, a tudíž je vhodné připustit také uzavření předmanželské smlouvy působící právní účinky. Neplatnost manželství navíc může být také v některých případech zhojena. Naopak zdánlivé manželství nemá za následek účinnost předmanželské smlouvy (jelikož zde SJM ani nevznikne), a proto by ani smluvní modifikace neměla žádné právní účinky.⁷⁰

3.2.2.2. Manželé

Smlouvu o manželském majetkovém režimu mohou dále uzavřít manželé, tedy osoby za trvání manželství, a to i pokud se jedná o manželství neplatné, jelikož i v něm SJM vznikne. Výjimkou je pouze zdánlivé manželství, ve kterém modifikační smlouvu nelze uzavřít. Manželé modifikační smlouvou nejčastěji upravují již vzniklé společné jmění řídicí se zákonným

⁶⁷ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 70, 76. ISBN 978-80-7400-565-7

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2006, sp. zn. 33 Odo 753/2004-C 4192

⁶⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Předmanželská smlouva de lege lata a rekodifikace českého rodinného práva. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. C. H. Beck, 2003, roč. 11, č. 6, str. 263-270. ISSN 1210-6410

⁷⁰ § 716 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 198-199. ISBN 978-80-7400-795-8

majetkovým režimem, ale také se může jednat o úpravu již vzniklého smluveného režimu, nebo dokonce režimu založeného rozhodnutím soudu.⁷¹

Zde je důležité zmínit, že i manželé mohou být v určitém případě omezeni ve výběru smluveného majetkového režimu. Jedná se o situace, kdy je manžel zároveň dlužníkem a tuto smlouvu uzavřel poté, co nastaly účinky insolvenčního řízení (podáním insolvenčního návrhu podle § 269 odst. 1 IZ).⁷² Následkem je absolutní neplatnost všech manželských majetkových smluv, které vedou k zúžení SJM nebo rozšíření SJM, pokud se jimi stane součástí také majetek dlužníka, který byl do té doby pouze ve vlastnictví dlužníka, nebo se jí stanou součástí dluhy do té doby náležející pouze manželu dlužníka.

Naopak výhodu představuje možnost uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu bez osobního jednání manželů, nebo také v případě předmanželské smlouvy někým jiným než osobami snoubenců. I v případě uzavření manželské smlouvy lze využít institut smluvního zastoupení udělením plné moci a oprávněné osoby se tak mohou nechat zastoupit i při tomto právním jednání. Zároveň ale uzavření manželské smlouvy nepředstavuje zastupování manžela v běžných záležitostech kvůli obavě z možného střetu zájmů manželů, a proto není možné zastoupení jednoho manžela tím druhým.⁷³

V případě, že si manželé sjednají režim oddělených jmění, pak musí následně dojít k vypořádání do té doby existujícího společného jmění, a to podle ustanovení o vypořádání společného jmění v § 736 a násl. OZ.

3.2.3. Obsah a limity

Při zakládání smlouvy o manželském majetkovém režimu jsou smluvní strany vázány obsahovými požadavky vymezenými v OZ. Obecně platí, že předmětem smlouvy může být jakákoli věc a smlouva tak může obsahovat libovolná ujednání, pokud tyto nejsou v rozporu se zákonem (§ 718 odst. 1 OZ).

Každá z variant smluv o manželském majetkovém režimu představuje možnost konkrétní modifikace společného jmění. Nejnovějším a také nejvíce odlišným smluvním typem⁷⁴ je právě smlouva zakládající režim oddělených jmění, jejíž obsah je konkrétně vymezen v § 729 a § 730 OZ.

⁷¹ § 716 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 198-200. ISBN 978-80-7400-795-8

⁷² Tamtéž

⁷³ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 71-72. ISBN 978-80-7400-565-7

⁷⁴ KUČERA, Jiří. K&A. Režim oddělených jmění a jeho výhody [online]. KUČERA & ASSOCIATES. 2019 [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <https://www.kuceralegal.cz/rezim-oddelenych-jmeni-a-jeho-vyhody-2/>

Základní předpoklad režimu oddělených jmění představuje neexistence nebo zrušení společného jmění a s ním souvisejících právních účinků. SJM nevzniká v případě, že smlouvu o oddělených jmění uzavřou snoubenci, jelikož uzavřením manželství dojde k účinnosti smlouvy a vzniku režimu oddělených jmění. Uzavření smlouvy manželi, kterým SJM vzniklo, naopak způsobí zrušení společného jmění ke dni uzavření smlouvy, a poté jeho vypořádání a následný zánik.⁷⁵

Režim oddělených jmění zajišťuje oddělenost jmění manželů a z toho vyplývající majetkovou samostatnost. Manželé nabývají majetek samostatně do výlučného vlastnictví a mohou s ním volně disponovat bez nutnosti souhlasu druhého manžela (§ 729 OZ). Oba manželé si tedy samostatně hospodaří se svým výlučným majetkem podle vlastního zájmu a na vlastní odpovědnost, včetně samostatné odpovědnosti za způsobené dluhy. Druhý manžel si jejich majetek nesmí nárokovat.⁷⁶ Jedná se o zajištění oddělení majetku a dluhů a z toho vyplývajících platných a účinných právních jednání manžela při nakládání se svým výlučným majetkem, a to bez možnosti druhého manžela namítat neplatnost právního jednání z důvodu jeho nesouhlasu s ním. Druhý princip oddělených jmění spočívá v rozdělování příjmů z podnikání do výlučného jmění každého z manželů (§ 730 OZ). V případě, že manželé podnikají (tzn. oba manžele lze považovat za podnikatele podle § 420 a násl. OZ) a tuto činnost vykonávají společně, náleží příjem z podnikatelské činnosti do výlučného vlastnictví každého z nich. Stejně tak tomu bude v situaci, pokud podniká pouze jeden z manželů (ve smyslu § 420 a násl. OZ) a druhý manžel mu s jeho činností pomáhá za účelem dosažení zisku (bez podnikatelského oprávnění jako pomocník). Příjmy z podnikatelské činnosti si manželé v obou případech zásadně rozdělí podle dohody, která musí být učiněna v písemné formě, případně dojde k rozdělení příjmů rovným dílem.⁷⁷

Nad rámec uvádím, že uvedenému režimu nabývání majetku a dluhů nic nebrání tomu, aby manželé v případě zájmu nabyli majetek společný nebo společné dluhy (př. koupě bytu na základě kupní smlouvy nebo zápůjční smlouva uzavřená na jedné straně oběma manželi). V souvislosti s uvedeným majetkovým režimem však nedochází k nabytí majetku nebo dluhu do SJM, ale ke vzniku spoluvlastnictví vymezeného jednotlivými podíly manželů nebo založení spoludlužnictví, tedy k použití obecných ustanovení majetkové plurality jako u jiných fyzických osob.⁷⁸

⁷⁵ § 729 In: PETROV, Jan; VÝTISK; Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

⁷⁶ KUČERA, Jiří. K&A. Režim oddělených jmění a jeho výhody [online]. KUČERA & ASSOCIATES. 2019 [cit. 2023-12-07]. Dostupné z: <https://www.kuceralegal.cz/rezim-oddelenych-jmeni-a-jeho-vyhody-2/>

⁷⁷ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 77-79. ISBN 978-80-7400-565-7

⁷⁸ § 729 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 262-264. ISBN 978-80-7400-795-8

Zákonodárce zakotvuje určitá omezení smluvních stran limitující ujednání ve smlouvách o manželském majetkovém režimu:

Ad 1) smlouva o manželském majetkovém režimu nemůže vyloučit ani změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení rodinné domácnosti (§ 718 odst. 3 OZ) s výjimkou ⁷⁹

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti se řadí mezi instituty manželského majetkového práva s kogentní povahou, v právní úpravě zakotvené především v ustanovení § 698 a § 699 OZ. Domácnost představuje určitou samostatnou jednotku tvořenou složkou osobní a majetkovou. Osobní složka je tvořena fyzickými osobami ve společném trvalém soužití s určitou bližší „sociální“ vazbou. Majetková složka představuje ekonomickou vazbu osob ve společné domácnosti, jejíž podstatou je společné obstarávání záležitostí každodenního života členy domácnosti, například vynakládáním výdajů na chod domácnosti a dalším hospodařením s příjmy členů v určité míře (podle možností každého z členů domácnosti). Rodinná domácnost je tedy jednotka splňující výše uvedené podmínky, v níž jsou tyto fyzické osoby ve vztahu zakládající poměr rodinný (resp. příbuzenský).⁸⁰

Takto právně chráněná spotřební jednotka vyžaduje ke svému soužití konkrétní soubor věcí nezbytných pro fungování domácnosti. Obvyklé vybavení rodinné domácnosti je tvořeno souborem movitých věcí, zpravidla hmotných, které slouží běžným životním potřebám členů rodiny a zároveň jsou ve vlastnictví jednoho z manželů nebo obou (např. lednice, pohovka, jídelní stůl atp.). Nepochybně se vymezení předmětů obvyklého vybavení rodinné domácnosti může v každé domácnosti velmi lišit. Je důležité zmínit, že spolu s účinností OZ (k 1. 1. 2014) přestávají být movité věci tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti součástí společného jmění manželů (§ 3038 OZ). Tato úprava činí nemálo výkladových problémů, na které je nahlíženo s různými závěry.⁸¹

Zákaz smluvního vyloučení nebo změny obvyklého vybavení rodinné domácnosti představuje ochranné ustanovení, které má umožnit užívání součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti všemi členy domácnosti (bez ohledu na to, kdo je konkrétně vlastníkem dané věci) a zároveň vést k omezení dispozice s těmito věcmi vůči třetím osobám. Zmíněná úprava však nemá vést k zákazu změny vlastnictví mezi manželi, a tak k účelu naplnění ustanovení není významné,

⁷⁹ KLEIN, Šimon. Majetkové poměry v manželství [online]. Oficiální internetová stránka Evropské unie. 2020-12-14. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/36686/CS/matrimonial_property_regimes?CZECHIA&member=1. [cit. 2023-12-20].

⁸⁰ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 33-39. ISBN 978-80-7400-565-7

⁸¹ Tamtéž

zda je věc ve spoluvlastnictví manželů, SJM, nebo jde o výlučné vlastnictví jednoho z nich.⁸² K nakládání s danou věcí je však vyžadován souhlas druhého manžela bez ohledu na režim vlastnictví.⁸³

Omezení vyloučení nebo změny ustanovení § 718 odst. 3 OZ smlouvou o manželském majetkovém režimu se nevztahuje pouze na situaci, pokud manžel opustí domácnost trvale, tedy s úmyslem se nevrátit. Opuštěním domácnosti sice domácnost manželů zaniká (§ 698 OZ), i přes to však stále může existovat například domácnost druhého manžela s dítětem. V tomto případě pak lze smluvně modifikovat ta ustanovení, která platí i po zániku domácnosti manželů a jsou vázána na společné jmění. Ve výkladu⁸⁴ zmíněného ustanovení však dodnes přetrvávají nejasnosti ohledně toho, zda a která ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti zakotvená v § 699 OZ lze v případě jejího opuštění manželem modifikovat. V případě smluvní modifikace těchto ustanovení, u nichž je to přípustné, pak trvalé opuštění domácnosti manželem s odmítnutím návratu působí jako odkládací podmínka a účinky modifikace nastávají naplněním této odkládací podmínky.

Ad 2) nelze vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu (§ 719 odst. 1 OZ)

Zákonodárce blíže nespecifikuje pojem „rodina“, ani její „zabezpečování“. V souvislosti s povinnostmi manželů spočívajícími také v uspokojení potřeb rodiny (§ 690 a násl. OZ) lze však dovozovat, že zabezpečení rodiny představuje obstarání potřeb rodiny a její hmotné zajištění podle osobních a majetkových poměrů manželů.⁸⁵ Rodinou pak může být myšlena širší rodina sestávající z manželů, jejich potomků, ale také předků v podobě prarodičů potomků nebo jejich praprarodičů. Sjednání modifikační smlouvy je možné za předpokladu, že její následná účinnost nepovede k vyloučení schopnosti manžela rodinu zabezpečit. V praxi bychom si mohli představit jako „spornou“ situaci, v níž si manželé smluvně dohodnou, že všechna nabytá i budoucí aktiva společného jmění nabude pouze jeden z manželů. Taková dohoda by za určitých okolností mohla vést k vyloučení schopnosti manžela rodinu zabezpečit, je však zásadní nahlížet na problém v kontextu.⁸⁶ Zmíněná změna v majetkových poměrech manžela může představovat změnu v míře jeho povinnosti k zajištění rodiny (spočívající ve snížení této povinnosti), kvůli snížení

⁸² § 718 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

⁸³ § 718 In: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 210-212. ISBN 978-80-7400-795-8

⁸⁴ § 718 In: HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol., op. cit., str. 210-212

⁸⁵ § 719 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

⁸⁶ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 94-95. ISBN 978-80-7400-565-7

majetkových poměrů, která může být nahrazena jeho mírou participace na zabezpečení rodiny jeho osobními možnostmi, například zvýšením osobní péče o členy rodiny.⁸⁷ Nehledě na to, že manžel, jehož majetek byl dotčen (zmenšen) modifikační smlouvou, může mít mimo to velký podíl výlučného majetku, který i nadále umožňuje jeho schopnost zabezpečení rodiny.⁸⁸ V tomto případě tedy nemuselo nutně jít o neplatné ujednání. Pokud by však určité ujednání modifikační smlouvy představovalo zásah vylučující schopnost manžela rodinu zabezpečit, pak by takové ujednání bylo stiženo neplatností (relativní).⁸⁹

Ad 3) zákaz zpětné účinnosti smlouvy (§ 716 odst. 1 OZ)

Jak bylo uvedeno výše, smlouva o manželském majetkovém režimu uzavřená mezi manželi vyvolává právní účinky zásadně okamžikem uzavření této smlouvy. V případě uzavření modifikační smlouvy snoubenci dochází k účinnosti smlouvy okamžikem uzavření manželství (§ 720 odst. 1 OZ). Zákonodárce tedy stanoví pouze časový údaj, od kterého je možné smlouvou právní účinky vyvolat. Z uvedeného vyplývá možnost smluvních stran sjednat si odlišný (pozdější) okamžik účinnosti smlouvy.⁹⁰ Účinnost smlouvy může být tedy podmíněna například odkládací podmínkou, nebo vázána časovou doložkou.⁹¹ Limitace smluvních stran spočívá pouze v zákazu sjednání zpětné účinnosti smlouvy. Pokud by ke sjednání zpětné účinnosti došlo, pak je na zmíněné ustanovení nahlíženo jako na zdánlivé a nepřihlíží se k němu (§ 716 odst. 1 OZ).

Ad 4) ochrana práv třetích osob (dotčené třetí osoby)

Právní základ úpravy sloužící k ochraně práv třetích osob, jejichž práva mohou být manželskou smlouvou dotčena, nalezneme v několika ustanoveních v OZ. Ochrana se uplatní v konkrétní situaci se třetí osobou prostřednictvím vymezení účinnosti, případně neúčinnosti, manželské smlouvy ve vztahu k této třetí osobě. V případě smlouvy o režimu oddělených jmění se nejčastěji jedná o ochranu věřitelů, kteří by mohli být odděleností jmění manželů dotčeni při vymáhání pohledávky vzniklé z právního vztahu s jedním z manželů. Základem je ustanovení § 719 odst. 2 OZ zajišťující ochranu před zkrácením práv dotčených třetích osob bez jejich souhlasu. Smlouva dotýkající se práv třetích osob uzavřená bez jejich souhlasu nemá vůči těmto třetím osobám právní účinky.⁹²

⁸⁷ § 719 In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Praha: Leges, 2016, Svazek IV. str. 425. ISBN 978-80-7502-004-8

⁸⁸ § 719 In: HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol., op. cit., str. 219-220

⁸⁹ § 716 In: MELZER, TÉGL a kol., op. cit., str. 455

⁹⁰ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 88-93. ISBN 978-80-7400-565-7

⁹¹ § 720 In: HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol., op. cit., str. 245-249

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 02. 2021, sp. zn. 20 Cdo 1846/2020

Ochranou třetích osob podrobněji, včetně situací umožňujících výjimku, se práce zabývá v následující kapitole, kde jsou zároveň aplikována daná ustanovení na konkrétní praktické situace.

4. Smlouva o režimu oddělených jmění v exekučním řízení

V této kapitole se práce věnuje praktickému dopadu sjednání smlouvy o režimu oddělených jmění mezi manželi s ohledem na její účinky v exekučním řízení. Oddělenost jmění má významný vliv na průběh exekučního řízení a v určitých situacích vede k mnoha výhodám a odlišnostem na rozdíl od zákonného režimu SJM. Jednu z hlavních výhod režimu oddělených jmění reprezentují dopady existence dluhů na majetek manželů, které uvádím níže.⁹³ K úvodnímu přiblížení problematiky je nejprve důležité vymezit teoretické právní základy ve vztahu k této problematice, které jsou následně reflektovány v praktických situacích. Nakonec je pro lepší přehlednost účinků režimu oddělených jmění v exekučním řízení uvedena reflexe právních účinků této modifikace s právními účinky režimu zákonného.

4.1. Účinnost smlouvy o režimu oddělených jmění ve vztahu k ochraně třetích osob

V první řadě je zásadní zmínit, že samotná existence smlouvy o režimu oddělných jmění ještě automaticky nemusí vést k tomu, že k ní bude v řízení přihlíženo a její předpokládané účinky budou dopadat (vedle manželů) také automaticky na každého. Základním předpokladem vyvolání právních účinků této smlouvy vůči třetím osobám (včetně ostatních manželských majetkových smluv) je její účinnost vůči nim. Za třetí osobu je považována jakákoli osoba kromě manželů, tedy i dlužníkův věřitel.⁹⁴

Zákonodárce stanoví, že se smlouva snoubenců nebo manželů nesmí bez souhlasu třetí osoby dotýkat práv této osoby, a to ani svým obsahem, ani účelem. Pokud s ní třetí osoba nevysloví souhlas, smlouva vůči ní nemá právní účinky (§ 719 odst. 2 OZ), nicméně přesto bude smlouva stále platná.⁹⁵ Jedná se o zakotvení základního pravidla ochrany třetích osob ve vztahu ke vzniku modifikačních smluv (další ochranná ustanovení třetích osob jsou také stanovena v § 722 odst. 1 OZ – ochrana při správě ve smluveném režimu, § 727 odst. 2 OZ – ochrana při rozhodnutí soudu o modifikaci SJM, § 734 OZ – ochrana věřitele při vypořádání SJM). Dotčenost na právech je formulována široce, a proto může být dovozena v řadě případů, a to nejen v případech porušení práv třetích osob, ale také při zhoršení výkonu práv a další.⁹⁶ Zákon umožňuje zhojení vad smlouvy prostřednictvím dodatečného souhlasu třetí osoby s tímto obsahem, poté by smlouva vyvolávala právní účinky vůči této osobě.

⁹³ Společné jmění manželů a exekuce [online]. PAVLIŠTOVÁ, Petra. Advokátní kancelář - Ladislav Drha. 2010, 2020-10-20. Dostupné z: <https://www.ak-drha.cz/cs/aktuality-detail/65-spolecne-jmeni-manzelu-a-exekuce>. [cit. 2024-01-13]

⁹⁴ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 91-93. ISBN 978-80-7400-565-7

⁹⁵ Tamtéž, str. 96 - 98

⁹⁶ § 719 In: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka; a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 220-221. ISBN 978-80-7400-795-8

Pokud se však smlouva týká věci zapsané ve veřejném seznamu, pak se jí lze vůči třetím osobám dovolat vždy v části týkající se věci zapsané do veřejného seznamu (§ 720 odst. 2 OZ), a to ode dne zápisu této věci (např. typicky u nemovitostí zapsaných v Katastru nemovitostí), v souvislosti a souladu s principem publicity.⁹⁷

Velký průlom do účinnosti smluv o manželském majetkovém režimu (vůči třetím osobám) přineslo zavedení Seznamu listin o manželském majetkovém režimu upraveného především v § 35j - § 35l Not. ř. Jedná se o veřejný seznam, elektronicky vedený Notářskou komorou, který funguje na principu dobrovolného zápisu manželských majetkových smluv v případě, že si to manželé ve smlouvě ujednají, nebo na jejich žádost (§ 721 odst. 1 OZ). Zápis smlouvy do Seznamu vyvolává právní účinky zajišťující účinnost zapsané manželské smlouvy i vůči třetím osobám, a to i přes to, že dotčená osoba nebyla s obsahem smlouvy seznámena (§ 35l odst. 1 Not. ř.). Notářská komora prostřednictvím dálkového přístupu umožňuje každému přístup ke stanoveným údajům, případně také vydává opisy, čímž zajišťuje přístup veřejnosti k Seznamu.⁹⁸ Ačkoli OZ přímo neupravuje pojem „Seznam“, odkazuje na něj však v § 721 OZ jako na veřejný seznam a ve svých ustanoveních doplňuje právní úpravu obsaženou v Not. ř.⁹⁹

V této souvislosti představuje další limit ustanovení § 733 OZ, kterého se není třeba dovolávat, soud k němu přihlíží z vlastní iniciativy. Jedná se také o jedno z ochranných ustanovení třetích osob, jež se uplatní až v případě, kdy nelze uplatnit obecná ochrana podle § 719 odst. 2 OZ a § 727 odst. 2 OZ.¹⁰⁰ Zákodárce tímto ustanovením limituje účinnost smlouvy o manželském majetkovém režimu (a soudního rozhodnutí o změně SJM) vůči třetím osobám ve snaze chránit věřitele před možným zkrácením (způsobeným únikem majetku ze SJM) v situaci vzniku závazku pouze jednoho z manželů. Účinnost smlouvy je podmíněna limitem 6 měsíců od vzniku závazku do doby vyloučení režimu zákonného (§ 733 OZ). Hmotněprávně je zakotveno, že v případě vzniku dluhu v době, od které uplynulo méně než 6 měsíců do vzniku modifikace zákonného režimu, je možné, aby se věřitel uspokojil ze všeho, co by tvořilo společné jmění, kdyby k modifikaci nebo soudnímu rozhodnutí o úpravě SJM nedošlo. Ustanovení typicky dopadá i na situace, v nichž by v tomto období také mohlo dojít k založení režimu oddělených jmění manželů,

⁹⁷ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 91-98. ISBN 978-80-7400-565-7

⁹⁸ Seznam listin o manželském majetkovém režimu [online]. Notářská komora České republiky. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/seznam-listin-o-manzelskem-majetkovem-rezimu>. [cit. 2024-02-02]

⁹⁹ § 721 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

¹⁰⁰ SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 74. ISBN 978-80-7400-847-4

příčemž rozdělením jmění dojde ke zmenšení majetku dlužníka.¹⁰¹ Prakticky zmíněné ustanovení ale chrání všechny věřitele, kteří mají pohledávku vůči jednomu z manželů, s výjimkou případů, kdy věřitel s modifikací SJM souhlasil a také v případech uplatnění obecné ochrany viz výše.¹⁰²

Ve shrnutí tedy uvádím, že smlouva o režimu oddělných jmění vyvolává právní účinky vůči třetím osobám vždy, pokud je zapsaná v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, a dluh manžela vznikl po jejím zápisu, nebo více než 6 měsíců před jejím zápisem, případně také, pokud se jedná o věc, která je zapsaná ve veřejném seznamu. V případě, že smlouva o vzniku oddělených jmění není do Seznamu zapsána, pak je vůči třetím osobám účinná, pokud dluh vznikl před modifikací a daná osoba se smlouvou vyslovila souhlas. Odborná literatura¹⁰³ se však neshoduje na tom, zda je tomu tak i v případě vzniku dluhu po modifikaci SJM smlouvou neevidovanou v Seznamu. Komentářová literatura¹⁰⁴ však uvádí, že v případě vzniku dluhu po modifikaci společného jmění vyvolává smlouva právní účinky v případě, že se smlouvou byla třetí osoba seznámena nejpozději v době vzniku závazku. V souladu se zohledněním nezavedení povinnosti oznamovat vznik smlouvy a neveřejnosti sjednávání smluv se východiskem poté může stát (stává) zápis smlouvy do Seznamu.

4.2. Dluhy v režimu oddělených jmění v průběhu exekučního řízení

Výše je vysvětlena podmínka účinnosti smlouvy k zajištění nastoupení právních účinků režimu oddělených jmění vůči věřiteli (třetí osobě) jako základní předpoklad možnosti vymožení dluhu se zohledněním manželské smlouvy, tedy i smlouvy vedoucí k oddělenosti jmění.

Exekuční řízení představuje jeden z právních nástrojů umožňujících vymožení povinnosti dlužníka, který nesplnil věřiteli svůj dluh řádně a včas (§ 1908 odst. 1 OZ). Pokud tedy nedojde k úhradě dluhu dobrovolně a není jistota, že povinný bude v dohledné době plnit,¹⁰⁵ může věřitel za splnění zákonných podmínek přistoupit k vymáhání své pohledávky, například prostřednictvím exekučního řízení dle EŘ. V rámci exekučního řízení probíhá postupně několik fází s konkrétním cílem, v nichž exekutor provádí jednotlivé procesní úkony v souladu se zákonem.¹⁰⁶ Pro účely tématu této diplomové práce však postačí, pokud exekuční řízení rozdělíme na fázi přípravnou

¹⁰¹ § 733 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

¹⁰² SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 74. ISBN 978-80-7400-847-4

¹⁰³ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 100. ISBN 978-80-7400-565-7

¹⁰⁴ § 719 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 221-225. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁰⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3216/14

¹⁰⁶ zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů

a fázi faktického výkonu rozhodnutí. Pomyslnou hranici mezi těmito fázemi představuje okamžik zahájení provádění výkonu rozhodnutí.

Exekuční řízení (fáze přípravná) je v souladu se zásadou dispoziční zahájeno podáním exekučního návrhu oprávněným, a to k okamžiku, kdy návrh exekutorovi došel (§ 35 odst. 1, 2 EŘ). Exekutor následně provádí činnosti směřující k zjištění splnění podmínek řízení. Dále provádí nezbytné procesní úkony, kterými zjišťuje majetek povinného, a v případě potřeby také úkony k zajištění majetku povinného.¹⁰⁷ Při této činnosti postupuje také v souladu se základními zásadami exekučního řízení přiměřeně a v rozsahu nezbytně nutném k zajištění účelu exekučního řízení.¹⁰⁸ Exekutor z úřední povinnosti nahlíží do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, aby zjistil, zda nemají manželé uzavřenou smlouvu o manželském majetkovém režimu, která by zde byla zapsána. Pokud zjistí, že ano, pak se obsahem této listiny řídí za splnění zákonných podmínek (§ 42 EŘ). Zásadně se exekutor předmětnou smlouvou řídí vždy, pokud vznikl dluh po zápisu do Seznamu. Pokud ale vznikl dluh před zápisem smlouvy do Seznamu, řídí se jí za předpokladu souhlasu oprávněného s ní. Platí však vyvratitelná domněnka vzniku dluhu před zápisem do Seznamu v případě, že není jasné, kdy dluh vznikl.¹⁰⁹ Z uvedeného by se mohlo zdát, že se zmíněné ustanovení dotýká ochrany třetích osob vymezené např. v § 719 odst. 2 OZ, příp. § 727 odst. 2 OZ atp., tedy norem hmotného práva týkajících se udělení souhlasu třetí osoby se smlouvou k zajištění právních účinků smlouvy. K. Svoboda¹¹⁰ uvádí, že dané ustanovení je ale třeba vykládat v souladu se zásadou odlišnosti celků norem hmotného a procesního práva. Přičemž normy hmotného práva upravující dopady neudělení souhlasu věřitele s modifikační smlouvou (a její účinky) je nutné vykládat nezávisle na procesních normách. Procesní normu souhlasu oprávněného podle § 42 EŘ je tedy třeba vykládat nezávisle na normách práva hmotného. Uvedená situace se snaží reagovat na potřebu rychlosti exekučního řízení bez možnosti provádění dokazování (později možnost procesní obrany prostřednictvím právních nástrojů).

Výjimku z uvedeného pravidla však představuje situace judikovaná Ústavním soudem.¹¹¹ Ústavní soud ve svém nálezu reagoval na situaci manželů, jejichž majetkový režim byl smluvně upraven a fungoval na principu režimu oddělených jmění ke dni vzniku manželství (resp. mezi manželi nikdy neexistovalo SJM z důvodu smluvního založení režimu vzniku SJM ke dni zániku manželství zapsaného v Seznamu). Dluh vznikl před vznikem manželství jednomu z budoucích

¹⁰⁷ § 35 In: KASÍKOVÁ, Martina; JIRMANOVÁ, Miroslava; HUBÁČEK, Jaroslav a PLÁŠIL, Vladimír a kol. Exekuční řád. 5. vydání. Komentář. 5. C. H. Beck, 2022, str. 198-200. ISBN 978-80-7400-855-9

¹⁰⁸ zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁹ § 42 In: KASÍKOVÁ, JIRMANOVÁ, HUBÁČEK, PLÁŠIL a kol., op. cit., str. 327-300

¹¹⁰ SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 30-34. ISBN 978-80-7400-847-4

¹¹¹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 1587/17

manželů, tudíž dlužníkem věřitele byl pouze jeden z budoucích manželů. Uzavřením manželství nedošlo ke změně v majetku povinného vzhledem k tomu, že SJM nebylo založeno a majetek každého z manželů byl tvořen výlučným jměním tak, jak tomu bylo před uzavřením manželství. Exekutor k manželské smlouvě v souladu s výše uvedeným nepřihlédl a exekuce byla vedena také na výlučný majetek manžela povinného. ÚS v tomto případě judikoval, že nepřihlédnutí ke smlouvě zakládající režim oddělených jmění okamžikem vzniku manželství a nezastavení exekuce na majetek manžela povinného představovalo zásah do práva manžela povinného na soudní ochranu a vlastnictví majetku. Takový zásah nelze akceptovat a odůvodnit ochranou třetí osoby, jelikož nemohlo dojít ke zkrácení práv věřitele. Zmíněný judikát představoval významný posun k ochraně manželů a limitaci zneužití ochranných ustanovení věřiteli do budoucna v obdobných případech.

„Přípravná fáze“ končí okamžikem právní moci nařízení výkonu rozhodnutí (§ 47 EŘ), kdy dochází k fázi faktického výkonu rozhodnutí, který vede k provedení exekuce předvídaným způsobem na majetek, který byl v průběhu řízení zjištěn (případně zajištěn).¹¹²

Jak bylo naznačeno výše, právní účinky manželských smluv a jejich dopady v exekučním řízení závisí na tom, zda je smlouva evidována v Seznamu a kdy vznikl dluh povinného. Níže jsou uvedeny modelové situace reflektující jednotlivé dopady smlouvy o režimu oddělených jmění v závislosti na její evidenci v Seznamu a okamžiku vzniku závazku (tj. pohledávky a dluhu):

4.2.1. Smlouva zapsaná v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu

a) dluh vznikl po zápisu smlouvy do Seznamu

Modelová situace: Dne 1. 1. 2019 uzavřel Pan Y. s Paní X. manželství. O den později se rozhodli, že si upraví majetkové poměry a založí si režim oddělených jmění. Ve smlouvě zároveň ujednali její zápis do Seznamu. Paní X. byla velmi movitá, jelikož pobírala vysokou mzdu, a ráda se za ni „zkrášlovala“. Od roku 2020 pravidelně jezdila svým autem do kadeřnictví na úpravu účesu, kde ze svého výlučného majetku utrácela kolem 5 000 Kč za jednu návštěvu. Pan Y. nebyl movitý jako jeho manželka. Také si chtěl pořídít auto, ačkoli mu to manželka rozmlouvala, a neměl na to dostatek finančních prostředků. Pan Y. si nedal říct a roku 2021 uzavřel smlouvu o zápůjčce. Z této smlouvy mu vznikl dluh, který byl pouze jeho výlučným dluhem. Věřitel Pana Y. následně podal exekuční návrh k vymožení plnění ze smlouvy o úvěru.

¹¹² § 47 In: KASÍKOVÁ, Martina; JIRMANOVÁ, Miroslava; HUBÁČEK, Jaroslav a PLÁŠIL, Vladimír a kol. Exekuční řád. 5. vydání. Komentář. 5. C. H. Beck, 2022, str. 408-410. ISBN 978-80-7400-855-9

V souladu s § 42 odst. 1 EŘ nahlédl exekutor z úřední povinnosti do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, ze kterého zjistil, že manželé uzavřeli smlouvu o režimu oddělených jmění. Z důvodu vzniku závazku po zápisu smlouvy do Seznamu je exekutor povinen vycházet z obsahu modifikační smlouvy (§ 42 odst. 2 EŘ). Okamžikem zápisu do Seznamu vyvolává manželská smlouva účinky vůči všem závazkům vzniklým po jejím zápisu. Tedy i vůči pohledávce věřitele vzniklé po zápisu smlouvy do Seznamu, bez ohledu na to, zda byl věřitel manželskou smlouvou dotčen a na jeho vědomí o existenci smlouvy (případně jejím obsahu). Věřitel mohl (a měl) nahlédnout do Seznamu a přesvědčit se o existenci modifikace SJM. V rámci exekučního řízení se tedy bude vycházet z obsahu smlouvy o režimu oddělených jmění a výkon rozhodnutí bude nařízen pouze na výlučný majetek Pana Y., nikoli také na (výlučný) majetek jeho manželky (auto, mzdu...), a to právě z důvodu účinnosti smlouvy o režimu oddělených jmění také vůči třetí osobě a zajištění výlučnosti majetku a dluhů manželů.

b) dluh vznikl před zápisem smlouvy do Seznamu

Modelová situace: Dne 1. 1. 2015 uzavřel Pan Y. s Paní X. manželství. Pan Y. nebyl movitý jako jeho manželka a chtěl si pořídit auto, ačkoli mu to manželka rozmlouvala, protože sama auto nepotřebovala. Pan Y. si nedal říct a roku 2018 se zavázal smlouvou o zápůjčce bez souhlasu manželky. Z této smlouvy mu vznikl dluh, který byl pouze jeho výlučným dluhem. Roku 2019 se manželé rozhodli, že si upraví majetkové poměry a založí si režim oddělených jmění. Movité věci, které nabyli za manželství od manželčiny matky a příbuzných, nechali „spravedlivě“ převést do výlučného vlastnictví manželky a obecně se dohodli o rozdělení věcí podle zásluhy každého z nich k jejich nabytí. Ve smlouvě zároveň ujednali její zápis do Seznamu. Už si zdaleka nevěřili a chtěli si každý hospodařit, jak uznají za vhodné. Věřitel Pana Y. následně podal exekuční návrh k vymožení plnění ze smlouvy o zápůjčce, přičemž o manželské smlouvě nevěděl, jelikož se o to nezajímal. Ani dlužník jeho souhlas se zněním smlouvy pro účely EŘ nevyžadoval.

V souladu s § 42 odst. 1 EŘ nahlédl exekutor z úřední povinnosti do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, ze kterého zjistil, že manželé uzavřeli smlouvu o režimu oddělených jmění. V daném případě vznikl dluh před zápisem smlouvy do Seznamu, a proto se manželskou smlouvou bude exekutor řídit za předpokladu, že s ní bude souhlasit oprávněný (§ 42 odst. 2 EŘ). Pokud s touto smlouvou ale (oprávněný) věřitel nevysloví souhlas, nebude se k ní v této fázi přihlížet a bude se postupovat tak, jako by modifikace SJM nevznikla, tedy jako by mezi manželi existoval režim zákonný (§ 42 odst. 3 EŘ). Z toho důvodu by mohla být

věřitelova pohledávka později uspokojena jak z výlučného majetku Pana Y., tak z odděleného majetku jinak spadajícího do SJM (tedy i z manželčina odděleného majetku - např. movitých věcí). Na tomto místě je ale zásadní uvést, že se Paní X. následně nabízí procesní ochrana před postižením jejího odděleného majetku v exekučním řízení (s úspěšností v případě dovození účinnosti smlouvy vůči věřiteli jako třetí osobě), která bude vysvětlena níže. A to vzhledem k podobnosti účinků smlouvy o režimu oddělených jmění zapsané v Seznamu u dluhu vzniklém před zápisem smlouvy do Seznamu a smlouvy o režimu oddělených jmění nezapsané v Seznamu s dluhem vzniklým před sjednáním manželské smlouvy.

Pokud však oprávněný (věřitel) souhlas se smlouvou vyjádří, bude se v řízení postupovat dále v souladu s modifikační smlouvou a následně dojde k vymožení dluhu podle obsahu smlouvy pouze z majetku ve výlučném vlastnictví Pana Y., tedy v souladu s odděleností jmění manželů a bez nutnosti aktivního jednání Paní X. Komentářová literatura uvádí, že je souhlas věřitele dán v podobných případech velmi sporadicky.¹¹³

4.2.2. Smlouva nezapsaná v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu

a) dluh vznikl po založení režimu oddělených jmění

Dne 1. 1. 2019 uzavřel Pan Y. s Paní X. manželství. O den později se rozhodli, že si upraví majetkové poměry a založí si režim oddělených jmění. Ve smlouvě zároveň ujednali její zápis do Seznamu. Paní X. byla velmi movitá, jelikož pobírala vysokou mzdu, a ráda se za ni „zkrášlovala“. Od roku 2020 pravidelně jezdila svým autem do kadeřnictví na úpravu účesu, kde ze svého výlučného majetku utrácela kolem 5 000 Kč za jednu návštěvu. Pan Y. nebyl movitý jako jeho manželka. Také si chtěl pořídít auto, i ačkoli mu to manželka rozmlouvala, a neměl na to dostatek finančních prostředků. Pan Y. si nedal říct a roku 2021 uzavřel smlouvu o zápůjčce. Z této smlouvy mu vznikl dluh, který byl pouze jeho výlučným dluhem. Věřitel Pana Y., který neměl tušení, že manželé mají založený režim oddělených jmění, následně podal exekuční návrh k vymožení plnění ze smlouvy o zápůjčce.

V uvedené situaci bude exekutor postupovat v souladu s § 42 odst. 3 EŘ. Jedná se o postup, podle něhož lze postihnout majetek, který nespadá do SJM, a to z důvodu, že došlo ke změně zákonného režimu. Tak tomu je i v uvedeném případě, ve kterém si manželé sjednali manželskou smlouvu upravující zákonný režim SJM (a zároveň se nejedná o smlouvu zapsanou v Seznamu). V modelovém příkladu došlo ke sjednání režimu, který vede k oddělenosti jmění manželů

¹¹³ § 42 In: SVOBODA, Karel; JÍCHA, Lukáš; KREJSTA, Jan a kol. Exekuční řád. Komentář. C. H. Beck, 2022, str. 267-268. ISBN 978-80-7400-863-4

a následnému vzniku dluhu. S ohledem na to, že smlouva není evidovaná v Seznamu, nemůže se exekutor v této fázi řízení přesvědčit o její účinnosti ve vztahu k věřiteli. Exekutor je tak v daném případě oprávněn postihnout také veškerý majetek manželů, který by za okolností neexistence režimu oddělených jmění tvořil společné jmění. Šlo by tak i o možnost postihnout také manželčino auto, její mzdu atd., tedy veškerá aktiva, která manželé nabyli za trvání manželství a byla by jinak součástí společného jmění (§ 42 odst. 3 EŘ).

Z uvedeného je patrné, že nedošlo k přihlídnutí k manželské smlouvě. Paní X. se však následně může danému postupu procesně bránit, a snažit se o to, aby nedošlo k uspokojení dluhu také z jejího odděleného majetku. Zákon jí umožňuje podat návrh na (částečné) zastavení exekučního řízení (§ 55 EŘ ve spoj. s § 262b odst. 1 o.s.ř.) v části svého majetku, aby nedošlo k následnému výkonu rozhodnutí na tento majetek. Návrhu bude vyhověno v případě, že manželka prokáže existenci modifikační smlouvy¹¹⁴ za předpokladu, že smlouva bude účinná vůči dotčenému věřiteli, tedy věřitel s ní byl seznámen nejpozději v okamžiku vzniku závazku¹¹⁵, případně pokud dojde k prokázání, že věřitelova práva nebyla smlouvou dotčena.¹¹⁶ Zákon tak umožňuje obranu manželce povinného, jejíž úspěšnost závisí na účinnosti smlouvy vůči této třetí osobě. V tomto případě účinnosti smlouvy na základě seznámení třetí osoby s obsahem manželské smlouvy nebo v závislosti na skutečnosti, že se manželská smlouva nedotýká práv této třetí osoby (věřitele). Pokud by návrhu bylo vyhověno, pak není možné, aby došlo k uspokojení věřitele také z majetku manželky povinného, a to v souladu s obsahem smlouvy o režimu oddělených jmění.¹¹⁷

V daném případě věřitel o smlouvě zakládající režim oddělených jmění neměl tušení, tedy se smlouvou nemohl být v době vzniku závazku seznámen. Věřitel očekával, že svoji pohledávku uspokojí z výlučného majetku dlužníka nebo případně také ze SJM, jelikož neměl tušení o změně majetkového režimu manželů. Vzhledem k tomu, že manželská smlouva nebyla nikde evidována, nemohl se přesvědčit o její existenci a dlužník ho s ní dobrovolně při vzniku závazku také neseznámil. Na druhou stranu ale neexistuje povinnost manželů informovat věřitele o vzniku manželské smlouvy (výchozí představa je zápis smlouvy v Seznamu).¹¹⁸ Věřitel byl v této situaci znevýhodněn. I přes to, že nelze očekávat nabytí majetku manželů do SJM v budoucnu, je evidentní, že se majetek dlužníka modifikační smlouvou mohl zmenšit (neexistuje SJM) a neseznámením věřitele s obsahem manželské smlouvy (a jejími účinky) došlo k dotčení na

¹¹⁴ § 262b In: SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří a kol. Občanský soudní řád, 3. vydání (2. aktualizace), 2023. ISBN 978-80-7400-828-3

¹¹⁵ § 719 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 221-225. ISBN 978-80-7400-795-8

¹¹⁶ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 183. ISBN 978-80-7400-565-7

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 2. 2021, sp. zn. 20 Cdo 1846/2020

¹¹⁸ § 719 In: HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol., op. cit., str. 220-224

právech věřitele.¹¹⁹ Smlouva nebude vůči věřiteli účinná. Dle mého názoru tak návrh na zastavení exekuce na majetek manželky povinného z tohoto důvodu neuspěje.

b) dluh vznikl před založením režimu oddělených jmění

Modelová situace: Dne 1. 1. 2015 uzavřel Pan Y. s Paní X. manželství. Pan Y. nebyl movitý jako jeho manželka a chtěl si pořídit auto, ačkoli mu to manželka rozmlouvala, protože sama auto nepotřebovala. Pan Y. si nedal říct a roku 2018 se zavázal smlouvou o zápůjčce bez souhlasu manželky. Z této smlouvy mu vznikl dluh, který byl pouze jeho výlučným dluhem. Roku 2019 se manželé rozhodli, že si upraví majetkové poměry a založí si režim oddělených jmění. Movité věci, které nabyli za manželství od manželčiny matky a příbuzných, nechali „spravedlivě“ převést do výlučného vlastnictví manželky a obecně se dohodli o rozdělení věcí podle zásluhy každého z nich k jejich nabytí. Ve smlouvě zároveň ujednali její zápis do Seznamu. Už si zdaleka nevěřili a chtěli si každý hospodařit, jak uznají za vhodné. Věřitel Pana Y. následně podal exekuční návrh k vymožení plnění ze smlouvy o zápůjčce, přičemž o později založeném režimu oddělených jmění mezi manželi nevěděl.

V uvedené situaci bude exekutor opět postupovat v souladu s § 42 odst. 3 EŘ (neevidence smlouvy v Seznamu). Exekutor je v daném případě oprávněn postihnout také veškerý majetek manželů, který by za okolností neexistence režimu oddělených jmění tvořil společné jmění. Šlo by tak i o možnost postihnout také manželčino auto, movité věci, její mzdu atd., tedy veškerá aktiva, která manželé nabyli za trvání manželství, a byla by jinak součástí společného jmění.

Opět nedošlo k přihlídnutí k manželské smlouvě (vzhledem k tomu, že nebyla zapsána do Seznamu). Paní X. se i v této situaci může danému postupu procesně bránit, a snažit se o to, aby došlo k přihlídnutí ke smlouvě a nikoli k uspokojení dluhu také z jejího odděleného majetku jinak spadajícího do SJM. Učiní tak prostřednictvím návrhu na (částečné) zastavení exekučního řízení (§ 55 EŘ ve spoj. s § 262b odst. 1 o.s.ř.) v části jejího majetku. Vyhovění návrhu je opět podmíněno prokázáním existence modifikační smlouvy za předpokladu, že bude dovozena účinnost smlouvy vůči dotčenému věřiteli,¹²⁰ který s ní musí vyslovit souhlas,¹²¹ případně pokud dojde k prokázání, že věřitelova práva nebyla smlouvou dotčena.¹²²

¹¹⁹ § 719 In: HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 220-224. ISBN 978-80-7400-795-8

¹²⁰ § 262b In: SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jirí a kol. Občanský soudní řád, 3. vydání (2. aktualizace), 2023. ISBN 978-80-7400-828-3

¹²¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2.2.2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=139&r=2015>

¹²² PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 183. ISBN 978-80-7400-565-7

V daném případě je jisté, že věřitelova práva byla danou smlouvou dotčena, jelikož zkracuje možnost uspokojení věřitele. Vznikem oddělených jmění došlo ke zmenšení majetku dlužníka, vzhledem k vynětí a převodu movitých věcí a dalších aktiv do výlučného vlastnictví manželky. Věřitel navíc o smlouvě neměl tušení, tedy zajisté se smlouvou nevyslovil souhlas (§ 719 odst. 2 OZ).¹²³ Návrh na zastavení exekuce z tohoto důvodu podle mého názoru neuspěje.

Nad rámec uvedeného je třeba zmínit také ochranné ustanovení § 733 OZ, které by přicházelo v úvahu za předpokladu nepoužitelnosti ustanovení obecných, v kontextu zmíněného konkrétně § 719 odst. 2 OZ a neuplynutí 6 měsíců od vzniku dluhu do modifikace SJM. Ustanovení § 733 OZ však nelze na modelovou situaci použít vzhledem k aplikovatelnosti § 719 odst. 2 OZ.¹²⁴

4.3. Dluhy v zákonném režimu v průběhu exekučního řízení

Existence zákonného majetkového režimu mezi manželi vede k jiným dopadům exekučního řízení v závislosti na tom, zda se jedná o výlučný dluh manžela za trvání manželství, nebo dluh, který je dluhem společného jmění. Východiskem pro určení je ustanovení § 710 OZ, případně § 713 - § 714 OZ (o SJM pojednává práce výše, viz 2.1. Zákonný režim).

Exekutor z moci úřední zjišťuje, jaký majetek spadá do SJM. Ve zbytku nese důkazní břemeno oprávněný, který může dále požadovat po exekutorovi naplnění opatření a přiměřeného šetření ve vztahu k postižitelnému majetku. Břemenem tvrdit a prokazovat může být zatížen také povinný a jeho manžel za předpokladu možnosti, že se v SJM může nacházet další dosud nezjištěná majetková hodnota.¹²⁵

Uspokojení oprávněného ve vztahu k výlučnému dluhu manžela upravuje ustanovení § 731 OZ a k němu výjimku ustanovení § 732 OZ. Pokud věřiteli vznikl dluh ve vztahu k jednomu z manželů za trvání SJM, jeho pohledávka se v rámci výkonu rozhodnutí uspokojí nejprve z výlučného majetku povinného. Rovněž také z rozsahu majetku v SJM (§ 731 OZ).¹²⁶ V případě, že dluh jednoho z manželů vznikl proti vůli toho druhého, který věřiteli projevil svůj nesouhlas s dluhem ihned, jak to bylo možné, pak platí, že pohledávka může být uspokojena jen do výše majetku, který by představoval podíl dlužníka při vypořádání SJM podle § 742 OZ. Stejná situace v rozsahu uspokojení ze SJM nastává, jde-li o povinnost plnit výživné, protiprávní čin a z něj vzniklý dluh, nebo dluh vzniklý než došlo k uzavření manželství (§ 732 OZ).

¹²³ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 183. ISBN 978-80-7400-565-7

¹²⁴ SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 74. ISBN 978-80-7400-847-4

¹²⁵ Tamtéž str. 131-132

¹²⁶ PSUTKA, op. cit., str. 171

Naopak dluhy, které jsou součástí SJM, tvoří všechny dluhy, které vznikly za trvání manželství, s výjimkou dluhů z výlučného majetku přesahující zisk z něj a dluhů netýkajících se každodenních a běžných rodinných potřeb, které převzal jeden z manželů, aniž by získal souhlas druhého (§ 710 OZ). Pokud se jedná o dluh, který je součástí SJM, je věřitel oprávněn být uspokojen z celého rozsahu SJM, včetně výlučného majetku obou manželů.¹²⁷ Dokonce i v případě nevyjádření nesouhlasu manžela k dluhu ve smyslu ustanovení § 732 OZ, platí, že se věřitel může uspokojit z celého rozsahu SJM až do výše dluhu.

Postižením majetku v SJM se manžel povinného stává účastníkem řízení podle § 36 odst. 2 EŘ. Od této chvíle je mu umožněno podat také návrh na částečné zastavení exekuce z důvodu postižení majetku SJM ve větším rozsahu než stanoví hmotné právo (§ 262b odst. 2 o.s.ř., § 55 EŘ). Typicky tedy v případě výlučného dluhu manžela, na základě kterého dojde k nařízení výkonu rozhodnutí na větší část SJM, než je část připadající dlužníkovi dle § 742 OZ.¹²⁸

4.4. Shrnutí právních účinků režimu oddělených jmění a zákonného režimu

Z uvedeného přehledu právních účinků smluveného režimu založeného smlouvou o režimu oddělených jmění a zákonného režimu v průběhu exekučního řízení vyplývá řada výhod oddělenosti jmění.

Je jisté, že v případě dovození účinnosti smlouvy o režimu oddělených jmění vůči třetí osobě odpovídá za způsobené dluhy každý z manželů zvlášť, a to ze svého výlučného majetku. Manželé jsou naprosto chráněni od povinnosti úhrady dluhů svého manžela, a není možné, aby se věřitel uspokojil z výlučného majetku manžela povinného.¹²⁹ Z výše uvedeného je také patrné, že evidence smlouvy v Seznamu může manželům poskytnout okamžitou ochranu před dluhem manžela. Zatímco v případě, že smlouva evidovaná není (příp. je evidovaná a dluh vznikl před zápisem), pak je nutné, aby se manžel povinného procesně bránil a prokázal účinnost smlouvy ve vztahu ke třetí osobě. Pokud bude úspěšný, bude smlouva respektována a k zásahu do jeho výlučného majetku nedojde. Při neúspěšnosti návrhu však dojde k situaci, která kopíruje právní účinky zákonného režimu. Naproti tomu v zákonném majetkovém režimu zásadně může dojít k uspokojení věřitele ze společného majetku (v SJM) a výlučného majetku manželů, tedy i manžela povinného, pokud jde o dluh SJM. Pokud jde o výlučný dluh manžela, dochází k uspokojení z výlučného majetku povinného, subsidiárně také k uspokojení ze SJM. Velmi

¹²⁷ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 169-170. ISBN 978-80-7400-565-7

¹²⁸ SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 18-20. ISBN 978-80-7400-847-4

¹²⁹ KUČERA, Jirí. K&A. Režim oddělených jmění a jeho výhody [online]. KUČERA & ASSOCIATES. 2019 [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.kuceralegal.cz/rezim-oddelenych-jmeni-a-jeho-vyhody-2/>

nevýhodná situace může nastat například pro manžela povinného, pokud povinný převezme dluh za trvání manželství ve věcech každodenních potřeb, z nichž vznikne dluh SJM. Každodenní potřeba může představovat i výdaj rodiny na alkohol manžela alkoholika na dluh, jelikož obstarává potřeby rodiny a vynakládá běžný výdaj tak, jak jsou zvyklí. Z důvodu vzniku dluhu jako součásti SJM bude postiženo dokonce celé SJM, a případně také výlučný majetek manželů. Řešením této situace do budoucna by tak mohla být smlouva zakládající režim oddělených jmění.¹³⁰

¹³⁰ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 44-45. ISBN 978-80-7400-565-7

5. Smlouva o režimu oddělených jmění v pozůstalostním řízení

V této kapitole se práce věnuje praktickému dopadu sjednání smlouvy o režimu oddělených jmění mezi manželi s ohledem na její účinky v pozůstalostním řízení. Založením režimu oddělených jmění dochází k právní úpravě majetkového režimu manželů za života s možnými dopady na majetkové poměry manželů po smrti, tedy i na rozdělení pozůstalosti po zemřelém v dědickém řízení. Níže uvádím reflexi možných právních účinků modifikace SJM smlouvou o režimu oddělených jmění ve srovnání s právními účinky režimu zákonného.

5.1. Obecně k nabývání jmění po zemřelém

Smrt manžela představuje jednu ze zákonem předvídaných právních skutečností, kterou dochází k zániku manželství (§ 754 OZ). Tato událost má za následek vyvolání několika významných právních účinků (například právě zánik společného jmění, pokud existovalo), na které navazují další zákonem vymezené postupy. Po smrti manžela dochází k zahájení dědického řízení, jehož účelem je vypořádání pozůstalosti po zemřelém (tj. zůstaviteli). Soud v rámci pozůstalostního řízení posuzuje okruh případných právních nástupců zůstavitelem zanechaných aktiv a pasiv, včetně nutnosti primárního vypořádání majetkových práv a povinností mezi bývalými manželi.¹³¹ Zákon stanoví, že pokud není manžel zůstavitele povolán k pozůstalosti jako dědic, pak je považován za účastníka řízení pouze v případě, že existuje SJM a je třeba rozhodnout o právech a povinnostech z něj vyplývajících (§ 111 z. ř. s.). V řízení je třeba postupovat také v souladu se zásadami dědického řízení, přičemž jednou z hlavních zásad je povinnost vyhovět co nejvíce vůli zůstavitele.¹³² Soud tedy povinně přihlíží k pokynům zůstavitele, které zanechal ještě v průběhu života, a především zjišťuje, jakému majetkovému režimu podléhají práva a povinnosti majetkové hodnoty mezi manželi (§ 764 OZ).

Pokud se manželé ještě před uzavřením manželství nebo v jeho průběhu rozhodli, že si založí smluvený majetkový režim, bude záznam o sjednání smlouvy obsažen v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu. Jedná se o neveřejnou Evidenci, do které notáři povinně a bez zbytečného odkladu zapisují manželské smlouvy, které sepsali. Správu a vedení Evidence zajišťuje přímo Notářská komora České republiky.¹³³ Do této Evidence má přístup pouze soud (soudní komisař) pro účely pozůstalostního řízení k určení, zda mezi manželi existuje režim

¹³¹ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. Právní praxe. V Praze: C. H. Beck, 2014, str. 255-260. ISBN 978-80-7400-266-3

¹³² Vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení [online]. JANOŠEK, Vladimír. JUDr. Vladimír Janošek, advokát. 2023, 2023-08-13. Dostupné z: <http://www.zustavitel.cz/2023/08/13/vyporadani-spolecneho-jmeni-manzelu-v-dedickem-rizeni/>. [cit. 2024-02-01]

¹³³ KLEIN, Šimon. Evidence a seznam listin o manželském majetkovém režimu. Ad Notam. 2014, roč. 20, č. 6/2014, str. 25. ISSN 1211-0558

smluvený nebo režim založený rozhodnutím soudu, tedy režim odlišný od režimu zákonného.¹³⁴ Dochází tím ke zjištění, jaké součásti tvoří SJM (případně, zda existuje) a v jakém rozsahu bude nutné společné jmění vypořádat, nebo jakou smlouvou zakotvující modifikaci SJM, se soud bude řídit. Z nevěřejnosti Evidence plynou právní následky v podobě dovození účinnosti smlouvy pouze mezi smluvními stranami. Východisko účinnosti manželské smlouvy ve vztahu ke třetím osobám představuje zápis smlouvy do Seznamu.¹³⁵

5.2. Právní účinky smlouvy o režimu oddělených jmění

Jak bylo již v práci uvedeno, účinností smlouvy o režimu oddělených jmění společné jmění nevzniká¹³⁶ nebo dochází k jeho vypořádání a zániku (§ 736 OZ). Smlouva o režimu oddělených jmění přímo určuje, co konkrétně manželům náleží do výlučného vlastnictví. Pro účely dědického řízení tak přesně víme, co náleží pozůstalému manželovi (konkr. jeho výlučný majetek a závazky) a co zůstaviteli, tedy i případným dědicům vstupujícím do právního postavení zůstavitele (konkr. jeho výlučný majetek a závazky) v souladu s majetkovým režimem manželů (§ 764 OZ). Právní účinky smlouvy dopadají při dovození účinnosti také na dotčené třetí osoby (př. věřitele). SJM mezi manželi v režimu oddělených jmění neexistuje, a proto není v dědickém řízení nutné jeho vypořádání, jelikož jsou majetkové poměry mezi manželi předem jisté.¹³⁷ Zde je na místě zmínit, že v pozůstalostním řízení jinak dochází k vypořádání těch práv a majetkových povinností, o kterých není pochyb (jsou nesporná), k jiným se nepřihlíží (§ 172 - § 173 z. ř. s.). Pokud vyvstane v dědickém řízení spor o majetková práva, je nutné, aby je účastníci uplatnili žalobou. Tím může dojít k prodloužení řízení¹³⁸ a vzniku povinnosti žalobce ve formě břemene tvrzení a břemene důkazního, která musí v řízení unést.¹³⁹

Mám za to, že existence smlouvy zakládající režim oddělných jmění může v některých případech vést k rychlejšímu a jednoduššímu postupu v řízení, a to právě s ohledem na vyřešené majetkové poměry mezi manželi zákonem stanovenou formou veřejné listiny. Soudce (soudní komisař) nemusí, mnohdy zajisté zdouhavě, zjišťovat a zajišťovat majetkové poměry manželů

¹³⁴ Vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení [online]. JANOŠEK, Vladimír. JUDr. Vladimír Janošek, advokát. 2023, 2023-08-13. Dostupné z: <http://www.zustavitel.cz/2023/08/13/vyporadani-spolecneho-jmeni-manzelu-v-dedicnem-řízení/>. [cit. 2024-02-01]

¹³⁵ PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 104-107. ISBN 978-80-7400-565-7

¹³⁶ § 729 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

¹³⁷ SVOBODA, Jirí; KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. Právní praxe. V Praze: C. H. Beck, 2014, str. 287. ISBN 978-80-7400-266-3

¹³⁸ Vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení [online]. JANOŠEK, Vladimír. JUDr. Vladimír Janošek, advokát. 2023, 2023-08-13. Dostupné z: <http://www.zustavitel.cz/2023/08/13/vyporadani-spolecneho-jmeni-manzelu-v-dedicnem-řízení/>. [cit. 2024-02-01]

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021

s důrazem na vůli zůstavitele a potřeby dědiců tak, jak by tomu bylo v případě zákonného majetkového režimu,¹⁴⁰ jelikož je zásluhou dohody manželů situace vlastnictví prokazatelně jistá. Také pozůstalý manžel může ocenit, že majetkové poměry byly již dohodou vyřešeny a není nutné podrobně rozebírat a určovat, komu daná práva a povinnosti náleží.

5.3. Právní účinky zákonného režimu

Pokud mezi manželi existoval zákonný režim SJM, je nejprve nutné majetek spadající do společného jmění vypořádat, aby došlo k určení, jaký majetek náleží pozůstalému manželovi, a jaký majetek tvoří pozůstalost v dědickém řízení po zemřelém (§ 162 z.ř.s.). Zmíněné ustanovení nedopadá na pasiva pozůstalosti z důvodu odlišné úpravy pasiv, kterou uvádím níže.¹⁴¹ Nejvíce žádoucí je, aby se o rozdělení majetku SJM dědicové dohodli (pokud nestanoví zákon jinak). V případě vzniku dohody dědiců je poté třeba její schválení soudem.¹⁴² Základní předpoklad dohody však spočívá v jejím souladu se zákonnými omezeními a pokyny zůstavitele s respektováním jeho vůle (§ 1694 OZ).¹⁴³ V praxi dochází k rozdílným náhledům a různým výkladům ohledně významu respektování pokynů zůstavitele. Zákonodárce totiž výslovně nestanoví výklad pojmu „pokyn“, tedy jaká konkrétní jednání zůstavitele zahrnuje a jaký má rozsah (zákon ale konkrétně upravuje např. pořízení pro případ smrti a jejich závaznost).¹⁴⁴ Problém nastává v případě, ve kterém by pokyn zůstavitele vedl ke zvýhodnění postavení zůstavitele při rozhodování o SJM před vůli pozůstalého manžela, pokud by tím mohlo dojít k založení nerovnosti mezi manželi. Tedy ke vzniku situace vedoucí ke zvýhodnění toho manžela, který dříve zemře. Každé ustanovení je ale třeba vykládat v souladu se základními zásadami soukromého práva, konkrétně § 2 odst. 1 OZ, který stanoví, že lze soukromoprávní ustanovení vykládat pouze v souladu s Listinou základních práv a svobod, tedy také v souladu ústavním pořádkem a hodnotami, které chrání. A v případě, že by k nerovnosti docházelo, pokyn ustoupí a nebude k němu přihlíženo.

Je však otázkou, v souladu s výše uvedeným, zda by i dohoda dědiců o pozůstalosti, která by nebyla přímo odrazem respektování zůstavitelova nešikanózního přání, mohla být přípustná a soudem schválená. Dědické právo vzniká ke dni smrti zůstavitele (§ 1479 OZ). V určitých případech (také možnost volné dispozice s majetkem) pak mají tito následně možnost se dědictví

¹⁴⁰ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. Právní praxe. V Praze: C. H. Beck, 2014, str. 287-289. ISBN 978-80-7400-266-3

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011

¹⁴² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 1763/2019

¹⁴³ SVOBODA, KLIČKA, op. cit., str. 289-291

¹⁴⁴ § 764 In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz

například částečně vzdát a svůj podíl uvolnit ve prospěch jiného dědice (§ 1490 odst. 1 OZ). V některých případech tedy dokonce dochází ke změně dědice majetku zákonem předvídaným způsobem, nikoli nutně v souladu s vůlí zůstavitele, a přesto se jedná o právně přípustné řešení. Řešení, které může mít v důsledku stejné účinky jako dohoda dědiců o rozdělení majetku.¹⁴⁵

Jistým však zůstává, že pokud nenastoupí dědická dohoda, dojde k vypořádání dědického řízení soudem podle vypořádacích pravidel OZ (§ 742 OZ). Dochází tak nejčastěji k rozdělení SJM „napůl“ do výlučného vlastnictví pozůstalého manžela a druhá polovina připadá do dědického řízení k rozdělení dalším dědicům. Rozdělení probíhá na principu funkčního rozdělení, nikoli dokonale. Tedy nedojde například k rozdělení lednice na polovinu, ale ideální stejný hodnotový podíl, kdy řešením může být náhradové plnění dědici druhému, kterému nebyla věc přidělena.¹⁴⁶

Z mého osobního pohledu tak rozdělení společného jmění podle vypořádacích pravidel zdaleka nemusí připadat každému „spravedlivé“, především v rodinách se špatnými vztahy. V důsledku totiž může rozdělením dojít ke zvýhodnění toho z manželů (či jeho dědiců), který pobírá nižší příjmy a přičinil se o menší zisk majetku, jelikož po rozdělení SJM dostane zpravidla polovinu majetku. Naopak movitý manžel (jeho dědicové) může přijít o příjmy ze svého zaměstnání, v případě, že se o většinu výdělků zasloužil on. Ve fungujících rodinách to nečiní problémy, jinde tomu tak být nemusí.

5.4. Režim oddělených jmění vs. zákonný režim

Z výše uvedeného vyplývá, že v případě existence zákonného manželského majetkového režimu je (v souladu s pokyny zůstavitele) nejvíce žádoucí schválení dohody dědiců a pokud dohoda nevznikne, přichází vypořádání SJM soudem podle vypořádacích pravidel (§ 742 OZ).¹⁴⁷ Naopak existence smlouvy o režimu oddělených jmění představuje institut, kterým mohou pouze manželé do budoucna vyloučit aktiva nebo pasiva, která by jinak do vlastnictví zůstavitele náležela, nebo naopak zahrnout ta aktiva a pasiva, která by do jeho vlastnictví v SJM ke dni smrti nenáležela. Manželská majetková smlouva představuje v dědickém řízení silný institut, a to vzhledem k jejímu sjednání s manželem ještě za života zůstavitele a ve formě veřejné listiny.¹⁴⁸ Z jejího obsahu je naprosto zřejmé, jaká je vůle zůstavitele a jeho manžela a jakým způsobem jsou

¹⁴⁵ Vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení [online]. JANOŠEK, Vladimír. JUDr. Vladimír Janošek, advokát. 2023, 2023-08-13. Dostupné z: <http://www.zustavitel.cz/2023/08/13/vyporadani-spolecneho-jmeni-manzelu-v-dedickem-rizeni/>. [cit. 2024-02-01]

¹⁴⁶ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 2. vydání. C. H. Beck, 2023, str. 342-344. ISBN 978-80-7400-913-6

¹⁴⁷ Vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení [online]. JANOŠEK, Vladimír. JUDr. Vladimír Janošek, advokát. 2023, 2023-08-13. Dostupné z: <http://www.zustavitel.cz/2023/08/13/vyporadani-spolecneho-jmeni-manzelu-v-dedickem-rizeni/>. [cit. 2024-02-01]

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021

jednotlivá aktiva a pasiva (neexistujícího nebo zaniklého) SJM nabývána do výlučného vlastnictví, tedy výslovně stanoví, jaká část aktiv a pasiv tvoří pozůstalost manžela. Rozdělení jmění zde odpovídá více principu zásluhovosti.

Existence SJM mezi manželi musí být zohledněna také v situaci pořízení pro případ smrti o společném jmění. Zatímco v režimu oddělených jmění může zůstavitel se svým majetkem volně disponovat a libovolně pořizovat pro případ smrti, jelikož pořizuje o svém výlučném vlastnictví, v zákonném režimu může zůstavitel pořídit o společném jmění zásadně jen k té části společného jmění, která mu náleží v době zániku SJM (ke dni smrti). Pokud by tedy zůstavitel například odkázal celou část SJM odkazovníkovi, bylo by nutné, aby s tím vyslovil souhlas i manžel, jelikož se jedná o pořízení i o jeho části vlastnictví. Tato část by následně se souhlasem pozůstalého manžela připadla do aktiv dědictví a pozůstalý manžel bude v této jeho části vyrovnán peněžně.¹⁴⁹

Nakonec nesmí být opomenut také zásadní rozdíl v účincích založení režimu oddělených jmění a zákonného režimu v pozůstalostním řízení v případě existence dluhů v manželství. Jak bylo v práci uvedeno, smlouva o režimu oddělených jmění vede k oddělenosti jmění manželů, a v případě dovození její účinnosti ke třetím osobám k ochraně nedlužného manžela. Jeho výlučný majetek je následně chráněn od dluhů dlužníka, se kterým je v manželství.

Jinak je tomu v případě dluhů ve společném jmění. Účinky existence společného jmění, jehož součástí jsou dluhy, dopadají jak na pozůstalého manžela, tak na případné ostatní dědice zůstavitele. Na rozdíl od soudního vypořádání majetku po zániku manželství smrtí podle vypořádacích pravidel OZ (kdy nejčastěji připadá polovina majetku pozůstalému manželovi, polovina do dědictví) dluhy, které jsou součástí SJM, spadají jako celek do pasiv pozůstalosti pro účel dědického řízení.¹⁵⁰ Na pozůstalého manžela následně dopadají dluhy ze SJM, ze kterých je vůči věřiteli vázán společně a nerozdílně se zůstavitelem, tzn. vedle právních nástupců zůstavitele, v části, která odpovídá polovině společného dluhu (jiná situace nastává u dluhů výlučných).

Věřitel se ale může domáhat splnění celého dluhu na pozůstalém manželovi, jakožto na kterémkoli dědici v plné výši, a to na základě solidární odpovědnosti z dluhu SJM.¹⁵¹ Důvodem je ochrana práv třetí osoby (§ 737 odst. 1 OZ), nejčastěji věřitele, k zajištění nezměněných účinků dlužnické solidarity plynoucí ze společných dluhů manželů i po zániku společného jmění. Pozůstalý manžel a právní nástupci zůstavitele přebírají odpovědnost za dluhy SJM tam, kde to

¹⁴⁹ Vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení [online]. JANOŠEK, Vladimír. JUDr. Vladimír Janošek, advokát. 2023, 2023-08-13. Dostupné z: <http://www.zustavitel.cz/2023/08/13/vyporadani-spolecneho-jmeni-manzelu-v-dedickem-rizeni/>. [cit. 2024-02-04]

¹⁵⁰ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka. Praha: Leges, 2019. str. 563-564. ISBN 978-80-7502-345-2

¹⁵¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2006, sp. zn. 33 Odo 1384/2004

zákon stanoví. Ačkoli je mezi uvedenými osobami možné sjednat dědickou dohodu o rozdělení dluhů SJM, ve vztahu k věřiteli nemá dohoda význam. Právní účinky dědické dohody dopadají pouze na strany dohody (§ 737 odst. 2 OZ), nikoli ve vztahu k věřiteli jako třetí osobě. Pozůstalému manželovi nebo také dědici, který uhradil na dluh zůstavitele víc, než bylo dohodou dědiců ujednáno, pak nezbývá nic jiného, než vymáhat náhradu za splnění od ostatních dědiců do výše sjednané odpovědnosti za dluh.¹⁵²

V případě, že pozůstalý manžel neprokáže, že dluh není součástí SJM, nemůže se odpovědnosti za něj zprostit. Pozůstalému manželovi totiž z dluhů ze společného jmění nepřisluší možnost uplatnění výhrady soupisu (vedoucí k povinnosti úhrady dluhu pouze do výše nabytého dědictví) a další právní nástroje ochrany náležející dědicům, a to vzhledem k jeho postavení v pozici spoludlužníka při vzniku právního vztahu.¹⁵³

¹⁵² ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka. Praha: Leges, 2019. str. 563-564. ISBN 978-80-7502-345-2

¹⁵³ Tamtéž

6. Zhodnocení právní úpravy

Jak bylo v práci již zmíněno, režim oddělených jmění lze na základě naší právní úpravy založit teprve od r. 2014, což lze považovat za poměrně krátkou dobu uplatňování tohoto institutu v praxi. Novost institutu se odráží také v odborné literatuře, která je v této oblasti prozatím spíše nedostatečná a místy neaktuální (váže se k předchozí právní úpravě), přičemž nabízí především základní přehled o existenci této smlouvy, spíše než její možné uplatnění. Základní východiska rozsahu aplikovatelnosti smlouvy a jejího uplatnění tak přináší pouze několik literárních děl a především komentářová literatura, v některých případech také judikatura.

Podle mého názoru představuje režim oddělených jmění velmi široký institut, jehož účinky mohou dosahovat do mnoha právních odvětví, a zajistit tak komplexní úpravu právních poměrů majetkové hodnoty v manželství, s dosahem i po jeho zániku.

Právní úprava doznala několika změn v důsledku zavedení tohoto institutu a později také v důsledku jeho aplikace, přestože esenciální zakotvení institutu je promítnuto pouze v několika ustanoveních. Uvedené se projevuje na systematické OZ a jednotlivých ustanoveních v této oblasti, která se nachází napříč zákonem (nikoli tedy nutně na jednom místě) a někdy také napříč zákony (př. v OZ, Not.ř.). Zakotvení právní úpravy režimu oddělených jmění představuje logický následek s ohledem na vývoj společnosti. Oddělenost jmění manželů a jeho právní účinky mohou v dnešní moderní době představovat ideálnější řešení pro uspořádání majetkových poměrů manželů, na rozdíl od právní úpravy společného jmění v zákonném režimu. Z mého pohledu ale působí režim oddělených jmění vedle ostatních režimů založených manželskými majetkovými smlouvami (a režimů SJM obecně) jako velmi specifický a jedinečně vymezený režim, což zároveň může vést k náročnějšímu výkladu jednotlivých ustanovení aplikovatelných obecně na všechny režimy manželského práva majetkového, a to především pro osoby, které se nepohybují v právní praxi.

Z mého pohledu vítanou novinku v právním řádu představuje zavedení Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, který funguje jako veřejně přístupný seznam, na jehož zavedení reaguje ustanovení § 721 odst. 1 OZ. Kompletní úprava je však obsažena v Not.ř. Z mého pohledu se jedná o krok směrem k zajištění transparentnosti manželských smluv při neexistenci povinnosti oznamovat modifikaci majetkového režimu, a zároveň o možnost širšího dovození účinnosti smlouvy vůči třetím osobám a tím vyšší ochrany manželů s respektováním jejich vůle. Seznam slouží především k překlenutí složitých okolností dovozování účinnosti smlouvy vůči dotčené třetí osobě v určitých situacích, zajišťuje vyšší míru právní jistoty a pomáhá k jednoduššímu prosazení právních účinků manželských majetkových smluv vůči třetím osobám. Zatímco Evidence listin o manželském majetkovém režimu svou neveřejnou podobou slouží pouze pro účely pozůstalostního řízení, a to i přes to, že v ní jsou evidovány všechny manželské

majetkové smlouvy povinně, tedy nikoli na principu dobrovolnosti jako je tomu u Seznamu. Zápis této smlouvy do Seznamu (jak je v práci vysvětleno výše) může vést k jednoduššímu postupu v řízení bez nutnosti součinnosti manžela povinného v otázce účinnosti smlouvy vůči třetí osobě. Mám za to, že by mohlo být přínosné a také „jednodušší“, pokud by v budoucnu docházelo k automatickému zápisu manželské smlouvy nejen do Evidence, ale také do Seznamu. Zajištění automatického zápisu smlouvy do Seznamu umožňuje plné využití účinnosti manželské majetkové smlouvy vůči všem (s výjimkou vzniku dluhu před zápisem) dle jejího obsahu, což představuje logický následek vůle manželů při sjednání modifikace režimu. Smlouva totiž nepředstavuje nezměnitelné řešení, a proto je možné ji případně přizpůsobit potřebám manželů její změnou nebo zrušením. Navíc nic manželům nebrání, aby v případě zájmu nabyli majetek společně do podílového spoluvlastnictví.

Za největší přínos do budoucna bych však považovala zavedení povinnosti notářů (případně matrik) poučit snoubence o možnosti uzavření manželské smlouvy. K tomuto názoru jsem dospěla v průběhu zpracování diplomové práce a následně jsem dohledala, že je můj názor plně v souladu s postojem JUDr. Romana Fialy (soudce Nejvyššího soudu)¹⁵⁴ a také několika dalších osob v právní sféře. JUDr. Fiala navrhuje, aby došlo k rozšíření povědomí o manželských smlouvách například prostřednictvím notářských kanceláří, které by zajišťovaly větší informovanost veřejnosti a poučení o možnosti uzavření modifikační smlouvy a možných právních účinků (př. organizace předmanželských poraden, informace na webových stránkách, informování v čekárnách...). Z jeho pohledu by to zajisté vedlo k vyššímu počtu uzavíraných smluv. Obecně panuje spíše odpor k uzavírání smluv a reakce široké veřejnosti na uzavření manželské smlouvy jsou zatím spíše negativní a odsuzující (vidina nedůvěry v manžela, vypočítavost...). Bohužel ne každý je s možností právních dopadů modifikace SJM srozuměn, pokud by však měl potřebné informace, mohlo by to jeho rozhodnutí ovlivnit.

¹⁵⁴ BREJLOVÁ, Kateřina. V dobrém i zlém, dokud nás § 708 a násl. NOZ. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 4/2017, str. 55. ISSN 1211-0558

Závěr

Diplomová práce se zaměřuje na téma režimu oddělených jmění manželů, jakožto institutu umožňujícího smluvní modifikaci společného jmění manželů v zákonném režimu. Cíl této diplomové práce spočíval v analýze smlouvy zakládající režim oddělených jmění manželů a jejího zařazení v kontextu právní úpravy manželského práva majetkového v OZ, včetně geneze právní úpravy k oddělenosti jmění, spolu s vymezením nejdůležitějších právních účinků pořízení této manželské smlouvy v exekučním a pozůstalostním řízení. Naplněním dílčích cílů přináší práce především základní přehled vzniku a podstaty režimu oddělených jmění s přiblížením významných právních účinků této smlouvy, spolu s reflexí právních dopadů oddělenosti jmění, na rozdíl od účinků existence společného jmění v zákonném režimu v častých životních situacích (pro patrnější přínos pořízení této manželské smlouvy).

Analýzu účinné právní úpravy nebylo možné provést naprosto izolovaně od právní úpravy předcházející. Aktuální právní úprava v OZ navazuje na historické kořeny předchozích úprav z oblasti civilního práva. Z historického vývoje právní úpravy majetkových vztahů v manželství je patrný vývoj společnosti vedoucí k potřebě zakotvení smlouvy, která by zajistila oddělenost majetku a dluhů manželů na základě vzájemné dohody, a tím umožnila ochranu osob, které chtějí vstoupit do manželství (nebo již vstoupili do manželství), ale zároveň nemají zájem o vytvoření společného jmění z různých důvodů. Je zajímavé, že prvotní impulzy mající podobné účinky jako režim oddělených jmění lze spatřovat již ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811. Poté je vidět útlum této tendence v závislosti na politickém a ekonomickém vlivu, který časem vede opět směrem k rozvoji autonomie vůle a zajištění větší variability úpravy majetkových poměrů v manželství až do podoby v současnosti, k dobrovolné možnosti oddělenosti jmění manželů.

Potřeba společnosti vedla ke vzniku tří základních režimů manželského práva majetkového, kterým může právní úprava majetkových poměrů manželů podléhat. OZ rozlišuje režim zákonný (jako výchozí režim nastávající ex lege), režim smluvený, a nakonec režim založený rozhodnutím soudu. V rámci režimu smluveného pak rozlišujeme několik smluvních typů, včetně režimu oddělených jmění.

Režim oddělených jmění představuje institut, založený na principu dobrovolnosti a projevu svobodné vůle snoubenců nebo manželů, který zajišťuje vzájemnou nezávislost jmění manželů za současné existence manželství. Ačkoli se nejedná o právní úpravu vhodnou a nezbytnou pro každého, mám za to, že v současné době rozvoje podnikání, ekonomické situace a kladení důrazu na rovnoprávnost mužů a žen se jedná o variantu vhodnější pro mnoho osob, na rozdíl od úpravy společného jmění v režimu zákonném. Hlavní výhody oddělenosti majetku a dluhů představuje zásluhovost nabývání jmění a ochrana nedlužného manžela. Zároveň nelze hovořit o ohrožení

a znevýhodnění manžela s nižšími příjmy, jelikož zákonodárce zakotvuje ochranná ustanovení představující limity dosahu smlouvy o režimu oddělených jmění. V současnosti je zatím stále zřetelná novost tohoto institutu také v odborné literatuře a prozatímním nedostatku judikatury, která mnohdy vede k překlenutí výkladových mezer. Režim oddělených jmění je svým způsobem velmi výjimečný z důvodu, že svými účinky nevede pouze k modifikaci společného jmění, ale přímo k jeho nezaložení nebo zrušení. V této souvislosti může dojít k narušení práv třetích osob, a proto je nezbytné stanovit základní podmínky ochrany třetích osob v přiměřené míře, za současného umožnění prosazení účinnosti smlouvy vůči nim. Ukazuje se, že východiskem zajištění výše uvedeného se může stát zápis smlouvy do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, který může vést k zjednodušení často nepřehledných a složitých situací při dokládání účinnosti smlouvy ve vztahu ke třetím osobám. O Seznamu jsem hovořila již při zhodnocení právní úpravy, kde plně podporuji zakotvení povinného zápisu smlouvy na tento veřejně přístupný Seznam a zavedení poučovací povinnosti notářů o možnosti modifikace společného jmění a právních důsledků s tím spojených.

Do budoucna je tak otázkou, jak se v praxi projeví existence institutu v delším časovém úseku, a zda takto zakotvená právní úprava režimu oddělených jmění obstojí, nebo se bude dále vyvíjet a bude třeba ji upravovat.

Na úplný závěr si dovoluji diplomovou práci ukončit z mého pohledu příhodnou citací:

„V dobrém i ve zlém, dokud nás § 708 a násl. nerozdělí.“¹⁵⁵

¹⁵⁵ BREJLOVÁ, Kateřina. V dobrém i zlém, dokud nás § 708 a násl. NOZ. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 4/2017, str. 55. ISSN 1211-0558

Seznam zkratk

ABGB	císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud, Obecný zákoník občanský
ZoR	zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném
ObčZ 1950	zákon č. 141/1950 Sb. občanský zákoník
ObčZ 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád
z.ř.s.	zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních
Not.ř.	zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád
ZSM	zákonné společenství majetkové
BSM	bezpodílové spoluvlastnictví manželů
SJM	společné jmění manželů
Seznam	Seznam listin o manželském majetkovém režimu
Evidence	Evidence listin o manželském majetkovém režimu
ÚS	Ústavní soud

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

a) Odborné monografie a komentáře

BIČOVSKÝ, Jaroslav. Bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Praha: Linde Praha, 1993, ISBN 80-85647-07-9.

BRTNÍKOVÁ, Marta. Svět muže, ženy a jejich dětí. Praha:Horizont, 1991.

ČEŠKA, Zdeněk; KABÁT, Jozef; ONDŘEJ, Josef; ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník – komentář. 1. vydání. Praha: Panorama, 1987, I. Svazek.

DVOŘÁK, Jan; ELISCHER, David; FIALA, Josef; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita; NOVÁ, Hana; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-457-6.

DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-597-7.

ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2.

FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ Jana. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 4. vydání. Wolters Kluwer ČR, 2018, ISBN 978-80-7598-120-2.

HOLUB, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav; POKORNÝ, Milan: Společné jmění manželů. 2. vydání. Praha: Linde, akciová společnost, 2009, ISBN 978-80-7201-747-8.

HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-795-8.

KASÍKOVÁ, Martina; JIRMANOVÁ, Miroslava; HUBÁČEK, Jaroslav a PLÁŠIL, Vladimír a kol. Exekuční řád. 5. vydání. Komentář. 5. C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-855-9.

KRATOCHVÍL, Zdeněk. et al. Nové občanské právo. Praha: Orbis, 1965.

MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Praha: Leges, 2016, IV. svazek, ISBN 978-80-7502-004-8.

MENCNEROVÁ, Kateřina. Rozvod manželství. C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-796-5.

PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, Dostupné na: www.beck-online.cz.

PSUTKA, Jindřich. Společné jmění manželů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-565-7.

SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. Právní praxe. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-266-3.

SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 2. vydání. C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-7400-913-6.

SVOBODA, Karel; JÍCHA, Lukáš; KREJSTA, Jan a kol. Exekuční řád. Komentář. C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-863-4.

SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří a kol. Občanský soudní řád, 3. vydání (2. aktualizace), 2023. ISBN 978-80-7400-828-3.

SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. Praha: C. H. Beck, 2021, ISBN 978-80-7400-847-4.

ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-345-2.

b) Časopisecká literatura

LESZAY, Lenka; TLÁŠKOVÁ, Šárka. 23. evropské notářské dny – 200 let Všeobecného zákoníku občanského (ABGB) a evropské smluvní právo. Ad Notam. 2011, roč. 17, č. 2/2011, str. 43-44. ISSN 1211-0558.

BREJLOVÁ, Kateřina. V dobrém i zlém, dokud nás § 708 a násl. NOZ. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 4/2017, str. 55. ISSN 1211-0558.

CECHLOVÁ, Eva; TRUTNOVÁ, Jana. Historie, současnost a budoucnost institutu společné jmění manželů. Ad notam. 2006, roč. 12, č. 2/2006, str. 46. ISSN 1211-0558.

KLEIN, Šimon. Evidence a seznam listin o manželském majetkovém režimu. Ad Notam. 2014, roč. 20, č. 6/2014, str. 25. ISSN 1211-0558.

KLEIN, Šimon. Zákonný manželský majetkový režim z komparativního hlediska. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 6/2017, str. 3. ISSN 1211-0558.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Předmanželská smlouva de lege lata a rekodifikace českého rodinného práva. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. C. H. Beck, 2003, roč. 11, č. 6, str. 263-270. ISSN 1210-6410.

VODIČKOVÁ, Eva. Společné jmění manželů. Obchodněprávní revue. C. H. Beck, 2023, roč. 15, č. 2, str. 97-101. ISSN 1803-6554.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

KLEIN, Šimon. Majetkové poměry v manželství [online]. Oficiální internetová stránka Evropské unie. 2020-12-14. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/36686/CS/matrimonial_property_regimes?CZECHIA&member=1.

KUČERA, Jiří. K&A. Režim oddělených jmění a jeho výhody [online]. KUČERA & ASSOCIATES. 2019. Dostupné z: <https://www.kuceralegal.cz/rezim-oddelenych-jmeni-a-jeho-vyhody-2/>.

Manželské majetkové právo. Enotar [online]. Dostupné z: <http://www.enotar.cz/spolecne-jmeni-manzelu-predmanzelske-smlouvy/>.

Notáři: Manželskou smlouvu loni podepsalo 9712 párů, meziročně o 1042 méně. České noviny [online]. 2023, 18. 1. 2023. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2313021>.

Seznam listin o manželském majetkovém režimu [online]. Notářská komora České republiky. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/seznam-listin-o-manzelskem-majetkovem-rezimu>.

Společné jmění manželů a exekuce [online]. PAVLIŠTOVÁ, Petra. Advokátní kancelář - Ladislav Drha. 2010, 2020-10-20. Dostupné z: <https://www.ak-drha.cz/cs/aktuality-detail/65-spolecne-jmeni-manzelu-a-exekuce>.

Vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení [online]. JANOŠEK, Vladimír. JUDr. Vladimír Janošek, advokát. 2023, 2023-08-13. Dostupné z: <http://www.zustavitel.cz/2023/08/13/vyporadani-spolecneho-jmeni-manzelu-v-dedickem-řízení/>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., ze dne 1. 6. 1811, Obecný zákoník občanský.

Zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném.

Zákon č. 141/1950 Sb. občanský zákoník.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád.

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3216/14.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 1587/17.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2006, sp. zn. 33 Odo 1384/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3070/2021.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2006, sp. zn. 33 Odo 753/2004-C 4192.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1803/2000.

Stanovisko pléna Ústavního soudu ČR ze dne 10. 9. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st. 2/96.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 02. 2021, sp. zn. 20 Cdo 1846/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 2. 2021, sp. zn. 20 Cdo 1846/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 1763/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021.

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 2. 7. 2008, sp. zn. IV. ÚS 3002/07.

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=139&r=2015>.

Režim oddělených jmění manželů

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce se zabývá analýzou institutu režimu oddělených jmění manželů. Cílem práce je přiblížení vzniku, podstaty a limitů smlouvy zakládající režim oddělených jmění v kontextu právní úpravy zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, včetně uvedení významných právních účinků této smlouvy v exekučním a pozůstalostním řízení. Pro ucelenější náhled na problematiku jsou právní účinky smlouvy reflektovány také srovnáním se základními účinky zákonného režimu, a to v konkrétních životních situacích.

Naplnění cíle předkládá práce v šesti kapitolách. V první kapitole přibližuje pojem společného jmění manželů jako výchozího pojmu práce, jeho vznik, základní znaky a součásti, včetně stručného uvození výjimek zakládajících odlišný okamžik (případného) vzniku SJM, s upozorněním na smlouvu o režimu oddělených jmění.

Druhá kapitola představuje zařazení smlouvy o režimu oddělených jmění do systematiky manželského práva majetkového v OZ v rámci smluveného režimu, vedle režimu zákonného a režimu založeného rozhodnutím soudu. Teoretické zařazení v této kapitole je nezbytnou součástí vymezení existence režimu oddělených jmění, včetně zajištění těžiště pro další kapitoly srovnání právních účinků pořízení této manželské smlouvy ve vztahu k zákonnému režimu.

Třetí kapitola nabízí základní pohled na historický vývoj manželských smluv směrem k režimu oddělených jmění. Navazuje právní úpravou institutu v OZ, především vymezením vzniku této smlouvy, právní formy, oprávněných subjektů k uzavření smlouvy, obsahu, včetně limitů ujednání manželů.

Následující dvě kapitoly práce přináší praktické promítnutí účinků režimu oddělených jmění v exekučním a pozůstalostním řízení. Jedná se o zaměření na určité životní situace manželů a reflexi variability právních účinků této smlouvy a dále srovnání právních účinků režimu zákonného s režimem oddělených jmění.

Nakonec práce hodnotí právní úpravu a nabízí další náhled na tuto problematiku spolu s východiskem do budoucna. Také překládá možná řešení, která by mohla sloužit k rozšíření praktického povědomí o možnosti uzavření manželských smluv a dopadů tohoto rozhodnutí.

Klíčová slova: [manželská smlouva, režim oddělených jmění, modifikace SJM, smluvený režim]

Separate property regime

Abstract

The submitted thesis deals with the analysis of the institution of the separate property regime. The aim of the thesis is to elucidate the origin, essence, and limits of the agreement establishing the separate property regime in the context of the legal regulation of Act No. 89/2012 Coll., the Civil Code, including mentioning the significant legal effects of this agreement in enforcement and inheritance proceedings. For a more comprehensive view of the issue, the legal effects of the agreement are also reflected by comparison with the basic effects of the statutory regime in specific life situations.

The achievement of the goal is presented in six chapters. The first chapter introduces the concept of marital community property as the starting point of the work, its origin, basic characteristics, and components, including a brief introduction to exceptions establishing a different moment of (potential) creation of the marital community property, with emphasis on the agreement on the separate property regime contract.

The second chapter presents the inclusion of the agreement on the separate property regime into the systematics of marital property law in the Civil Code within the contracted regime, alongside the statutory regime and the regime established by a court order. The theoretical classification in this chapter is a necessary part of defining the existence of the separate property regime, including providing a focus for further chapters comparing the legal effects of establishing this marital agreement in relation to the statutory regime.

The third chapter offers a basic view of the historical development of marital agreements towards the separate property regime. It follows the legal regulation of the institution in the Civil Code, primarily defining the creation of this agreement, legal form, authorized subjects to conclude the agreement, content, including the limits of spousal agreements.

The following two chapters of the thesis provide a practical reflection of the effects of the separate property regime in enforcement and inheritance proceedings. These include a focus on specific life situations of spouses and reflects the variability of the legal effects of this agreement, as well as comparing the legal effects of the statutory regime with the separate property regime.

Finally, the thesis evaluates the legal regulation and offers another perspective on this issue along with prospects for the future. It also presents possible solutions that could contribute to expanding practical awareness of the possibility of concluding marital agreements and the impacts of this decision.

Keywords: [marital agreement, separate property regime, modification of marital community property, contracted regime]